

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Sosiaaliohjaus osana sosiaalityötä

Matikainen, Viktoria

Saarela, Johanna

2013 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Sosiaaliohjaus osana sosiaalityötä

Matikainen, Viktoria
Saarela, Johanna
Sosionomi (YAMK)
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2013

Matikainen, Viktoria & Saarela, Johanna

Sosiaaliohjaus osana sosiaalityötä

Vuosi

2013

Sivumäärä

54 + 3 liitettä

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sosiaaliohjaajien osaamisalueita aikuissosiaalityössä. Tutkimuksessa selvitetään: 1) mitkä ovat sosiaaliohjaajan työorientaatiot ja ammatillisen toiminnan lähtökohdat, 2) millaiseksi sosionomit (AMK) arvioivat omaa osaamistaan aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajan työssä, 3) millaisia työtehtäviä ja menetelmiä on sosiaaliohjaajan käytössä aikuissosiaalityössä sekä 4) mikä on sosiaaliohjaajien käsitys tehtävänjaosta aikuisosiaalityössä. Aihetta tarkasteltiin tutkimalla sosiaaliohjaajien omaa kokemusta osaamisestaan ja tehtävänkuvien toimivuudesta.

Tutkimusaineisto kerättiin syksyllä 2013 Helsingin ja Espoon kaupunkien aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajilta. Tutkimukseen osallistui 22 sosiaaliohjaajaa. Tutkimus on kvantitatiivinen. Tutkimus toteutettiin strukturoidulla Likert-asteikkoisella kyselylomakkeella, joka sisälsi neljä avointa kysymystä. Aineisto analysoitiin SPSS-ohjelmalla. Lomakkeen avoimet kysymykset analysoitiin kvantifioivaa sisältöanalyysiä käyttäen.

Tulosten perusteella sosiaaliohjaajien työ näyttäytyy vahvasti palvelujärjestelmäkeskeisenä toimintana. Ennaltaehkäisevän ja varhaisen puuttumisen tärkeys nousi työorientaatioista vahvimaksi. Sosiaaliohjaajan tehtävistä tulosten perusteella vahvempina nousivat sosiaaliturvatyö ja asiakkaan palvelutarpeen arviointi, aktivoiva työ, psykososiaalinen työ ja verkostotyö. Sosiaaliohjaajien osaaminen painottuu ohjaukseen ja neuvontaan, eettiseen osaamiseen, asiakastyön osaamiseen, tiedonhankintataitoihin sekä ongelmien tunnistamiseen ja jäsentämiseen. Sosiaaliohjaajat eivät kokeneet työnjakoa aikuissosiaalityössä tarkoituksenmukaiseksi; tehtävänjako on epäselkeä ja arkityö poikkeaa tehtävien määrittelystä. Tulosten perusteella tehtävänkuvat ovat alimitoitettuja sosiaaliohjaajien osaamiseen nähden. Kommenteissa sosiaaliohjaajan koettiin tekevän sosiaalityöntekijälle määritettyjä työtehtäviä.

Yhdistämällä teorian ja tutkimuksen tulokset sosiaaliohjausta voidaan pitää osana sosiaalityötä. Tutkimuksen avulla saatiin sosiaaliohjaajien ääni kuuluviin, mikä antaa käsityksen tämänhetkisestä tehtävänjaosta aikuissosiaalityössä ja pohjan sosiaaliohjauksen kehittämiseksi tulevaisuudessa osana sosiaalityötä.

Sosiaaliohjaus, sosiaaliohjaaja, sosiaalityö, aikuissosiaalityö, osaaminen, tehtävänkuva, tehtävänjako, kvantitatiivinen tutkimus

Matikainen, Viktoria & Saarela, Johanna

Social Counselling as a part of Social Work

Year	2013	Pages	54 + appendices
------	------	-------	-----------------

The aim of this study is to examine, what are social counsellors' areas of expertise in the field of social work. The research questions are: what are social counsellors' work orientations and basis for the professional work, how do the Bachelors of Social Services assess their own know-how in the field of adult social work, what kind of work tasks and methods do the social counsellors use in adult social work and how do the social counsellors understand task distribution in adult social work. The topic is studied by researching social counsellors' own experience of their know-how and functionality of the work descriptions.

Research material was collected in autumn 2013. 22 social counsellors working in the field of adult social work in the cities of Espoo and Helsinki took part in this study. This study is quantitative study and it was conducted by using a structured questionnaire on likert scale. There were also four open ended questions included in the questionnaire. The results were analysed with the help of SPSS-program. The open ended questions of the questionnaire were analysed by using the quantitative content analysis.

According to the results, work of the social counsellors seems to be strongly individualist-reformist views. The importance of preventive and early intervention was the strongest of the work orientations. According to the results the main tasks seem to be work, which is related to social security and assessing the customer's need for services, activating work, psychosocial work and networking. The know-how of the social counsellors is in the guidance and counselling, ethical know-how, know-how of the customer work, information searching skills as well as recognising and structuring problems. Social counsellors seem to find the distribution of work in the field of adult social work inappropriate. Social counsellors think that the distribution of tasks is unclear and differ from the determined work tasks. According to the results work descriptions seem to be less demanding than social counsellors' know-how and capabilities. Social counsellors said in their comments that they do tasks, which belong to social workers.

By connecting theory and the results of the study it can be said, that social counselling is a part of social work. This study allowed the voice of the social counsellors to be heard. This gives insight in to the distribution of tasks in the adult social work and also forms a basis for the development of social counselling as a part of social work.

Social Counselling, Social Counsellor, Social Work, Adult Social Work, Know-How, Work Description, Distribution of Tasks, Quantitative Study

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Sosiaalityötä paikantamassa	7
2.1	Sosiaalityö käsitteenä	8
2.2	Sosiaalityön kohteet ja lähestymistavat	10
2.3	Aikuissosiaalityön moninaisuus	11
3	Sosiaalityön orientaatiot ja perspektiivit	12
3.1	Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä	13
3.2	Sosiaalityön perspektiivit	15
4	Sosionomin (AMK) ammattitaito ja asiantuntijuus	18
4.1	Sosionomi (AMK) osaaminen	18
4.2	Sosionomin (AMK) moninainen työkenttä	19
5	Sosiaalityön tehtävärakenne	21
5.1	Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittäminen	22
5.2	Sosiaaliohjaajan tehtävään soveltuvuus	23
5.3	Sosiaaliohjauksen toteutus aikuissosiaalityössä	25
6	Tutkimuskysymykset	27
7	Tutkimuksen toteutus	28
7.1	Lähestymistapana kvantitatiivinen tutkimus	28
7.2	Kyselyn toteutus	29
7.2.1	Kyselylomakkeen kysymykset	32
7.3	Aineiston analysointi	33
7.4	Tutkimuksen validiteetti	34
7.5	Opinnäytetyön prosessin arviointi ja eettisyys	36
8	Tutkimuksen tulokset	38
8.1	Sosiaaliohjaajan työorientaatiot ja perspektiivit	38
8.2	Sosiaaliohjaajan osaaminen aikuissosiaalityössä	40
8.3	Sosiaaliohjaajan työtehtävät ja menetelmät aikuissosiaalityössä	42
8.4	Sosiaaliohjaajien käsitys tehtäväjaosta aikuissosiaalityössä	44
9	Johtopäätökset	47
9.1	Palvelujärjestelmäkeskeisesti painottunut sosiaaliohjaus	47
9.2	Sosiaaliohjaajan osaaminen aikuissosiaalityössä	48
9.3	Sosiaaliohjaajan ristipaineinen rooli	49
10	Pohdinta	51
	Kuviot	57
	Liitteet	58

1 Johdanto

Sosiaaliohjauksella ei näytä olevan selkeätä paikkaa sosiaalityössä. Sosiaaliohjaukselle ei löydy määritelmää ja tutkimustietoa on hyvin vähän, joten usein sosiaaliohjaus mielletään omaksi sosiaalityön alueeksi. Tutkimuksemme pohjautuu laajaan määritelmään sosiaalityöstä. Sosiaaliohjauksen tarpeellisuus kasvaa työttömyyden ja taloudellisten kriisien lisääntyessä. Yhteiskunnallisten muutosten myötä sosiaaliohjaajien tekemä työ on lisääntynyt aikuissosiaalityössä ja sen voi yhä vahvemmin nähdä osana sosiaalityön sosiaaliturvatyötä. Aikuissosiaalityön puolella on useissa kunnissa jo tehty, tai on käynnissä rakenteellisia muutoksia. Kuntasektorilla on sosiaalityöntekijöiden virkoja muutettu sosiaaliohjaajien viroiksi. Tarve muutokselle on lähtenyt lisääntyvistä asiakasmääristä ja pätevien sosiaalityöntekijöiden työvoimapulasta. Aihe on myös valtakunnallisesti sosiaalityössä esillä niin tehtävärakennekeskusteluiden kuin kelpoisuusvaatimusten kautta.

Suomessa on vireillä myös sosiaalihuoltolain uudistus. Uudella sosiaalihuoltolailla pyritään turvaamaan ihmiselle oikeus sosiaalipalveluihin ja siirtää toimintaa ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin sekä varhaiseen tukeen. Uusi sosiaalihuoltolaki tulee todennäköisesti myös vaikuttamaan aikuissosiaalityön arkeen. Uusi sosiaalihuoltolaki otetaan vaiheittain käyttöön, aikaisintaan vuonna 2015. (Sosiaalihuollon lainsäädännön Uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 21.) Myös sosiaalityö näyttää saavan laissa uuden määritelmän. Toivon mukaan uuden lain puitteissa myös sosiaalihenkilöiden työnkuviin tulee selkeitä muutoksia. Opinnäytetyömme aihe on läsnä myös omassa päivittäisessä työssämme, toimiessamme aikuissosiaalityössä nykyisin sosiaaliohjaajina, aikaisemmin toimittuamme ”epäpätevinä” sosiaalityöntekijöinä.

Aikuissosiaalityötä tekevät sosiaaliasemilla sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja etuuskäsittelijät. Jokaisella ammattiryhmällä on oma osaamisensa sosiaalityön kentällä ja jokaisen osaamista tarvitaan työssä. Sillä, miten organisaatioissa tehtävänjako on toteutettu, näyttää olevan merkitystä ammatti-identiteetin rakentumisen ja vahvistumisen kanssa.

Sosiaalialalla uudistettaessa tehtävärakenteita on Talentian (17.2.13) mukaan sosionomien osaaminen otettava laajemmin käyttöön. Tehtävänkuvia tulisi selkiyttää ja tehtäviä jakaa nykyistä tarkoituksenmukaisemmin sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien välillä. Tutkimusta tehdessä oli mielenkiintoista nähdä kohtaavatko tänä päivänä henkilöstön osaaminen ja aikuissosiaalityön tarpeet työtehtävinä kuvattuna.

Tarkastelun kohteena tutkimuksessa on sosiaaliohjaajien tekemä työ heidän kokemustensa kautta. Tutkimuksen tulokset olivat helposti tulkittavissa. Tulosten pohjalta voi nähdä, ettei nykypäiväisessä aikuissosiaalityössä sosiaaliohjaajien osaamiselle ole määritelty koulutuksen

mukaista työkenttää. Tutkimus toteutettiin aikuissosiaalityössä, jolloin saatuja tuloksia ei voida yleistää koskemaan koko sosiaalityötä.

2 Sosiaalityötä paikantamassa

Jauhiainen & Horsma (2004, 39) toteaa sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportissa, että raportissa tarkoitetaan sosiaalityön tehtäväalueella kunnallisen sosiaalihuollon aluetta, jonka tehtävänä on vaikeimmissa olosuhteissa elävien ihmisten auttaminen, sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen ja lievittäminen niin yksilön, yhteisön kuin yhteiskunnan tasolla. Sosiaalityö nähdään muutostyönä, joka kohdistuu asiakkaan monisyisiin ja moniongelmaisiiin tilanteisiin, joissa peruspalveluilla ei saada riittävää muutosta aikaan. Asiakasprosessin alkuvaiheeseen sijoittuvalla laajalla ja kokonaisvaltaisella tilannearviolla on erityisen tärkeä asema sosiaalityön asiakastyössä. Tilannearviossa jäsennetään yhdessä asiakkaan kanssa laajasti ja systemaattisesti hänen elämäntilannettaan; olosuhteet, ongelmat ja vahvuudet, joille sosiaalityön toimintasuunnitelma perustuu.

Sosiaalityön asema on muotoutumassa uudelleen suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Sosiaalityön tulevaisuuden kannalta keskeistä tulee olemaan yhteistyö ja yhdentyminen terveydenhuollon kanssa. Sosiaalityön käsite on jakautunut puheissa eri erityisalueisiin, kuten aikuissosiaalityöhön, lastensuojelun sosiaalityöhön, maahanmuuttajasosiaalityöhön tai sosiaalityöhön toimintaympäristön mukaan. Sosiaalityöhön haetaan parempaa asiantuntijuutta ja työn hallittavuutta sosiaalityön jakamisella aikuis- ja lapsiperheiden sosiaalityöhön. (Rantasalmi 2008, 14.)

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710 säädettiin yleislaiksi. Sosiaalihuollon lainsäädännön kehittämistä voidaan tarkastella laajempina kokonaisuuksina, minkä yksittäisten säädösten tarkastelu osoittaa. Viimeisin laajamittainen uudistamishanke on kunta- ja palvelurakenneuudistuksen myötä käynnistetty sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä ja sisältöä koskeva valmistelukokonaisuus, jonka osa on valmisteilla oleva sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti, 2012, 6.)

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti huhtikuussa 2009 työryhmän valmistelemaan sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamista. Työryhmän tavoitteeksi asetettiin selvittää, miten sosiaalihuollon lainsäädäntöä olisi tarpeen ja tarkoituksenmukaista kehittää ja uudistaa niin, että se tukee ja vahvistaa ihmisten hyvinvointia ja perusoikeuksien toteutumista sekä ehkäisee sosiaalisten ongelmien syntymistä ja lisääntymistä. Lisäksi haluttiin vahvistaa sosiaalihuoltoa, perus- ja erityispalvelujen saumatonta yhteistyötä, asiakaslähtöisyyttä ja

vaikuttavuutta sekä edistää sosiaalipalvelujen saatavuutta, tehokasta tuottamista ja kehittämistä. Uuden lainsäädännön tulee myös vahvistaa sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyötä ja yhteisiä rakenteita sekä luoda edellytyksiä entistä paremmalle yhteistyölle muun muassa työ-, asunto- ja opetusviranomaisten, järjestöjen ja yksityisten toimijoiden kanssa. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti, 2012, 6.)

2.1 Sosiaalityö käsitteenä

Sosiaalihuoltolain 17.9.1982/710 § 18 mukaan ”sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta”.

Sosiaalityön kentällä näyttää kysymys siitä, mitä sosiaalityö on, muodostuneen turhauttavaksi ikuisuuskysymykseksi. Vastaamisen vaikeus heijastaa osaltaan konkreetin sosiaalityön valtavaa hajanaisuutta. Vaikeuksia on tuottanut myös pyrkimys löytää yksi kaikkiin tarkoituksiin sopiva määritelmä, jonka kaikki voisivat hyväksyä. (Sipilä 1996, 57.)

Sipilä (1996, 213) lähtee oletuksesta, että sosiaalityö on asiakastyönä jaettavissa kolmeen osajärjestelmään. Byrokratioissa tehdään byrokratiatyötä, erilaisissa palvelupisteissä tehdään neuvonta- ja ohjaustyötä, joita hän nimittää palvelutyöksi, ja lopulta terapeuttisissa organisaatioissa tehdään psykososiaalista työtä.

Byrokratia on oikeusvaltiolle välttämätöntä. Ilman sitä on vaikea kuvitella kansalaisten tasapuolista ja oikeudenmukaista kohtelua. Byrokratian tehtävä on tuottaa päteviä päätöksiä erillisistä asioista. Niistä ei kuitenkaan rakennu kokonaisvaltaista järjestelmää turvaamaan informaalin arkielämän jatkuvuutta. Sosiaalityötä ei ole mahdollista perustaa pelkkien formaalien sääntöjen ja organisaation varaan. Byrokratiatyö ei riitä sosiaalityöksi. (Sipilä 1996, 214-215)

Tuusa (2005, 81) toteaa suomalaisen sosiaalityön olevan monien muiden maiden ammattikäytäntöihin verrattuna vahvasti byrokratiaan ja toimeentuloturvatyöhön nojaava. Kunnissa aikuissosiaalityön työorientaatio on perinteisesti jäsentynyt toimeentulotuen kautta.

Jorma Sipilä (1996, 17) esittää, että sosiaalityö on järkevää määritellä eri tarkoituksiin eri tavoin. Sipilän (1996, 30-31, 60) mukaan sosiaalityön suuntauksia voidaan havainnollistaa niille keskeisten ideologioiden avulla. Yksilökohtaisen sosiaalityön äitinä tunnettu Mary Richmond korosti voimakkaasti yksilökohtaisen työn asemaa sekä yksilöllisen ja yhteiskunnallisen sosiaalityön yhteyttä. Hän tunnusti yhteiskunnallisen työn merkityksen esimerkiksi jakamalla

sosiaalityön neljään muotoon: yksilökohtainen työ, ryhmätyö, sosiaalireformi ja sosiaalitytö. Kun Sipilä tarkastelee erilaisia sosiaalityön käyttötapoja, hän pitää selkeämpänä sellaista näkökulmaa, että sosiaalityö on ammatti tai oikeastaan joukko ammatteja, joita kutsutaan yhdellä nimikkeellä.

Suomalainen sosiaalityö on sekä asiakastasoista että yhteiskunnallista toimintaa. Sosiaalityö ei rajoitu vain asiakkaan kanssa tapahtuvaan vuorovaikutukseen ja tähän liittyvään keskusteluun. Sosiaalityö on asiakkaan kanssa psykososiaalista työskentelyä. Asiakkaan ongelmien ymmärtäminen ja ammatillisten toimenpiteiden valitseminen vaatii työntekijältä yhteiskunnallisten lähtökohtien tuntemista ja huomioon ottamista asiakkaan tilannetta käsiteltäessä. Sosiaalityö on rakentunut Suomessa hyvinvointivaltion ja julkisen organisaation varaan ammatilliseksi toiminnaksi. Hyvinvointivaltio antaa sosiaalityön ammatilliselle toiminnalle edellytykset ja valtuutuksen sekä määrittää asiakkaan kanssa tapahtuvalle työskentelylle menettelytapoja. (Raunio 2003, 11.)

Sosiaalityö ja sosiaalipalvelutyö ovat osittain limittäisiä. Sosiaalityön ja sosiaalipalvelutyön keinot puuttua ongelmiin ovat erilaisia. Kohdattavien ongelmien luonne ja syvyys ratkaisevat niihin puuttumisen mahdollisuudet. Sosiaalityössä on kyse intensiivisemmästä muutostyöstä ja sen suunnittelusta, kun taas sosiaalipalvelutyö on yleisempää tukitoimintaa. Sosiaalityö ja sosiaalipalvelutyö toimintana laajenevat kunnallisen sosiaalihuollon ulkopuolisille toiminta-alueille niin yksityisen kuin kolmannen sektorin palveluihin. (Horsma 2004, 93.)

Sosiaalityö liittyy tilanteisiin, joissa yksilöä tai perhettä ei kyetä auttamaan palvelujen kautta. Sosiaalityön tarpeet ovat moninaisia, joihin liittyy sosiaalisia ja psyykkisiä tekijöitä. Sosiaalityön katsotaan olevan yksilökohtaista muutostyötä, jolla tähdätään vaikeiden elämäntilanteiden parantamiseen ja ihmisten sosiaalisten toimintaedellytysten ja elämänotteen vahvistamiseen. Sosiaalityö on yhteiskunnallista muutostyötä, jossa on tavoitteena pyrkimys vaikuttaa ihmisten elinoloihin välittämällä tietoa päätöksentekijöille ja osallistamalla hyvinvointipoliittisten strategioiden suunnitteluun. (Horsma 2004, 92.)

Sosiaalityön toiminta-alueena on määritelty köyhien ja vaivaisten elinolosuhteista vastaaminen. Myös psykososiaalinen tukeminen on nähty sosiaalityön erityisenä toiminta-alueena. Nämä peruselementit menneisyyden työtavoista määrittävät sosiaalityön sisältöä. (Toikko 2005, 213.) Sosiaalityössä on erilaisia työtapoja, jotka ovat ristiriitaisia. Sosiaalityö nojaa lainsäädäntöön, mutta tukeutuu myös terapiaan ja vuorovaikutuksellisiin tekniikoihin. Joissakin työtavoissa korostetaan yksilöllistä kun taas toisissa yhteisöllistä työtettä. Sosiaalityön perinteet voidaan jakaa yhteisöllisen muutostyön perinteeseen, hallinnollisten toimenpiteiden perinteeseen sekä henkilökohtaisen vuorovaikutuksen perinteeseen. (Toikko 2005, 222-223.)

Niemelä (2008, 231, 233) toteaa sosiaalityön tavoitteena olevan elämisen tarpeiden saannin turvaaminen heille, jotka eivät omin avuin selviydy. Sosiaalisen toimintakyvyn turvaaminen ja sosiaalisen turvallisuuden ylläpitäminen määrittellään usein sosiaalityön tavoitteeksi, kuten muun muassa toimeentulotuen järjestäminen ja ravinnon turvaaminen. Nämä ovat olleet jo historiassa sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan ydinasioita. Sosiaalityön vaativimpia tehtäviä on oikeus puuttua yksilön ja perheen elämään. Sosiaalityön tarkoitus on myös yksinhuoltajien tukeminen kasvatuksessa sekä vanhuksista huolehtiminen. Sosiaalityöntekijän yhtenä työtehtävänä on varmistaa riittävät sosialisointi edellytykset vaikeissa elinoloissa eläville.

Aikuissosiaalityön käsitteen syntyyn on vaikuttanut kolme erisuuntaista mutta yhtäaikaista prosessia: sosiaaliturvayön kehittyminen, elämäntapaajattelun vahvistaminen sekä aktiivisen sosiaalipolitiikan vaikutukset toimeentulotukikäytäntöihin. Kullakin näistä painotuksesta on vaikutuksensa siinä, mitä aikuissosiaalityössä tapahtuu tällä hetkellä. Toimeentulotuen tarkastelussa osana aikuisväestön parissa tehtävää sosiaalityötä näyttää siltä, että sosiaalityön ja toimeentulotuen vahva, vuosisatainen liitto on purkautumassa. (Karjalainen & Raivio 2010,127.)

2.2 Sosiaalityön kohteet ja lähestymistavat

Sosiaalityön erilaiset lähestymistavat ja painotukset ovat olleet vaarassa hajottaa sosiaalityön lukuisiksi erilaisiksi työtavoiksi (Toikko 2005, 231). Aikuissosiaalityön toimintakohde hajoaa rajattomaksi ja vaikeasti hahmotettavaksi. Varsinaisen sosiaalityön sisällä puhutaan kuntouttavasta sosiaalityöstä, työllistävistä sosiaalityöstä, aktivoinnista ja kannustamisesta tai muutostyöstä. Muutossosiaalityö ja huollollinen sosiaalityö ovat toisistaan erottuvia sosiaalityön käytäntöjä, jotka määrittävät työn kohteen, tavoitteen ja arvot. Sosiaalityö on jatkuvan uudelleen määrittelyyn kohteena. Yhteiskunnan nopea muutos edellyttää vahvasti yhteiskunnallisesti sidotun asiantuntijainstituution muokkaavan toimintaansa, nimikkeittään ja itsemäärittelyään. Sosiaalityöhön kohdistuu paljon ulkopuolisia paineita, että sen kohteet ovat koko ajan muutoksessa ja haussa. (Karjalainen & Raivio 2010,128,134.)

Sosiaalityö on avainasemassa ihmisten oman arkielämän vahvistamisessa. Ihmisten omaan toimintaan perustuvien voimavarojen tunnistamista voidaan helpottaa olemalla kiinnostuneita arkisen selviytymisen kanssa kamppailevista sekä niistä, jotka pärjäävät vaikeista elämäntilanteista huolimatta. (Raunio 2003, 235-236.) Sosiaalisen asiakkuuden määrittely riippuu tarkastelukulmasta, eikä sosiaalista asiakkuutta voida määrittellä yksiselitteisesti. (Rusi, 2010, 139.)

Sosiaalityötä tehdään paljon yksilökohtaisena työnä, vaikka ongelmat ja kohtaamiset eivät kohdistu yksilöön, yksilöllisiin tai kahdenkeskeisiin suhteisiin. Sosiaalityön käytäntöjä ja

työntekijyyttä jäsentää ja muovaa asiakkuus. Asiakkuuden ymmärtäminen on keskeistä sosiaalityön asiantuntijuuden vahvistumisessa ja ammatillisten taitojen omaksumisessa. Asiakaskohtaamisessa vaikuttavat asiakkaiden tarpeet sekä sosiaalityötä ympäröivän yhteiskunnan ja instituutioiden poliittiset ja taloudelliset rakenteet. (Laitinen & Pohjola 2010, 7, 9,11). Myös Laitinen & Kemppainen (2010, 146) toteavat asiakkaan arvokkaaseen kohtaamiseen vaikuttavan lainsäädännön, arvojen, talouden ja palveluiden, joiden on oltava vuorovaikutuksessa ja toiminnallisesti tasapainossa.

Sosiaalityön asiakkaaksi tullaan jonkun elämän solmukohdan seurauksena, joka on avun tarpeen lähtökohta (Pohjola 2010, 56). Hyvinvointipalveluiden järjestelmässä asiakkaan asema on murrosvaiheessa, vaikkakin syvälle juurtuneet ja historiassa muotoutuneet ideologiset suhtautumistavat säätelevät toimintaa edelleen. Tähän kuvaan ei aina mahdu mukaan näkemys ihmisestä oman elämänsä asiantuntijana. Enenevissä määrin puhutaan muun muassa asiakaslähtöisyydestä, asiakkaiden osallistumisesta ja heidän kumppanuudestaan. Käytännön palveluiden perustasolla asiakkaiden aseman parantamiseksi on tehty arvokasta työtä. (Pohjola 2010, 71.)

Työskentely asiakkaan kanssa on sosiaalityössä mahdollista vain, jos toimijoiden välillä on luottamus (Pohjola 2010, 72). Laitinen ja Kemppainen (2010, 150,151) toteavat myös sosiaalityön edellyttävän luottamusta, jotta asiakas uskaltaa lähteä muuttamaan omaa elämäänsä. Asiakkaita arvostava sosiaalityö tarvitsee rakenteellista ja asiakaskeskeistä työskentelyorientaatiota.

2.3 Aikuissosiaalityön moninaisuus

Rantasalmi (2008, 14) toteaa aikuissosiaalityön työkentän olevan monipuolinen. Työ sisältää yksilötyön kohdalla muun muassa asiakkaiden palveluverkoston kartoittamista, päihde- ja mielenterveyspalveluiden selvittämistä sekä niihin liittyvien päätösten tekemistä, kuten asiakasmaksupäätökset, sosiaalisen tilanteen selvittämistä sekä toimeentulotukitarpeen selvittämistä ja päätösten tekoa. Aikuissosiaalityöhön sisältyy myös työkäytäntöjen tutkimista, työn kehittämistä ja rakenteellista sekä alueellista työtä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Sosiaalityössä ei ole olemassa valmiita työmenetelmiä ja välineitä asiakkaiden muuttuvien ja monimutkaisten tilanteiden vuoksi.

Aikuissosiaalityön työmuotoina ovat aktivointi, talousneuvonta, ohjaus ja muu voimavaroja vahvistava toiminta, kuten kuntouttava työote. Aikuissosiaalityö on moniammatillista työtä, jossa asiakkaan kanssa laaditun palvelusuunnitelman toteutumista tarkastellaan ja arvioidaan säännöllisesti. Asiakkaiden tarpeiden pohjalta määrittyvät toimintamuodot ja -menetelmät. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2010, 92.)

Rantasalmi (2008, 15) kirjoittaa suunnitelmallisuuden aikuissosiaalityön menetelmänä vaativan paneutuvaa ja pitkäkestoista työtettä. Suunnitelmallisuuden avulla jäsennetään asiakkaan kokonaistilannetta sekä sosiaalityön kohdetta, ja sen taustalla on usein halu tai tarve muuttaa tai saavuttaa jotakin.

Borg (2011, 3,37) toteaa Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö 2011 -raportissa, että ”aikuissosiaalityö pyrkii ehkäisemään syrjäytymistä ja turvaamaan ihmisarvoista elämää. Aikuissosiaalityön tehtävänä on tarjota kattavat ja oikea aikaiset hyvinvointia tukevat palvelut yli 18-vuotiaille ja heidän perheilleen. Tavoitteena on tukea sosiaalista hyvinvointia, toimintakykyä sekä omatoimista suoriutumista elämän erilaisissa ongelmissa, kuten taloudellisissa vaikeuksissa, kriisitilanteissa tai koulutus- ja työllisyysasioissa. Sosiaalityöllä pyritään lisäämään ja aktivoimaan asiakkaan ongelmanratkaisutaitoja ja elämänhallintaa sekä vahvistamaan hänen vuorovaikutustaan omien ihmissuhde- ja viranomaisverkostojensa kanssa. Aikuissosiaalityö toimii aikuisten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi moniammatillista osaamista hyödyntäen”. Aikuissosiaalityö on lisäksi vahvasti sidoksissa toimeentulotukeen.

3 Sosiaalityön orientaatiot ja perspektiivit

Työorientaatiot koostuvat erilaisista sosiaalityön työmenetelmistä, muun muassa yksilö- ja ryhmätyömuodoista, psykososiaalisesta työstä, palveluohjauksesta, valtaistavista menetelmistä (Karjalainen & Sarvimäki, 2005:13, 34). Yksi tapa jäsentää sosiaalityön työorientaatioita on tehtäväalueiden mukainen lähestymistapa. Karjalaisen & ym. (2005:13, 39) mukaan tehtäväalueet, menetelmät ja orientaatiot voivat olla mitä tahansa. Käytännön työssä osallisten tarpeiden ja olosuhteiden mukainen osaamisen yhdistäminen on keskeistä. Olosuhteilla voidaan tarkoittaa sosiaalisia suhteita, alueen sosioekonomista luonnetta, sosiaalityön verkostojen dynamiikkaa tai paikallista hallinnollista kulttuuria. Orientaatioiden muutoksessa on kyse professioiden uudistamisesta, mikä tuo haasteita professionaalille sosiaalityölle. Sosiaalityön työorientaatioita tulee kehittää vastaamaan kansalaisten, asukkaiden, palvelujen tarvitsijoiden, muiden palvelujen, hallinnollisten käytäntöjen, juridisen sääntelyn sekä yhteiskunnallisen muutoksen asettamiin haasteisiin. (Karjalainen ym. 2005:13, 39,41).

Toinen näkökulma tarkastella sosiaalityön toimintatapoja on sosiaalityön ammatillisen toiminnan perspektiivit, jotka ovat kannanottoja siihen, millaisista lähtökohdista sosiaalityötä tulisi toteuttaa. Raunion (2004, 14) mukaan perspektiivit sisältävät normatiivisia aineksia ja pyrkivät kuvaamaan sosiaalityön hyviä käytäntöjä palvelujärjestelmän, vuorovaikutuksen tai yhteiskunnallisen ympäristön lähtökohdista. Perspektiiveissä on nähtävissä yhteisiä lähtökohtia. Perspektiivit ovat ihanteellisia kuvauksia sosiaalityön toteutuksesta.

3.1 Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä

Karjalaisen & ym. (2005:13, 37-38) mukaan sosiaalityön uudistaminen edellyttää seuraavia työorientaatio- ja erikoistumisperustoja: kuntouttava sosiaalityö, yhteisötyö, rakenteellinen sosiaalityö sekä ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen, jotka ovat oma osaamisalueensa, mutta läpäisevät myös kaikki edelliset työorientaatiot. Työorientaatiot koostuvat erilaisista sosiaalityön työmenetelmistä, joita ovat muun muassa yksilö- ja ryhmätyö, psykososiaalinen työ, palveluohjaus ja valtaistavat menetelmät. Orientaatioihin perustuva sosiaalityö katsoo samaan aikaan sekä mikro- että makrotasolle, olipa työ sitten yksilökohtaista työmenetelmiin perustuvaa tai rakenteisiin vaikuttamista. Orientaatiot muodostavat sosiaalityön osaamisperustan ja ne tarkoittavat erityisosaamisen kehittämistä laaja-alaisina kokonaisuuksina. Erikoistumisessa ei ole kysymys siitä, että sosiaalityöntekijät keskittyisivät tietyn kapea-alaisen metodin mahdollisimman tarkkaan hallintaan. Kaikki orientaatiot sisältävät sekä ennaltaehkäisevän että havaittujen ongelmien korjaavan näkökulman. Työorientaatioiden edellyttämä erikoistuminen, tiedollinen pohja sekä käytännöt on otettava huomioon yliopistojen opintovaatimuksissa ja käytännön työssä.

Karjalaisen & ym. (2005:13, 42-46) mukaan sosiaalitoimen ja työhallinnon yhteistyökokeilujen tuloksena on huomattu, että erilaiset aktivointitoimet edellyttävät kuntouttavia työmenetelmiä. Kuntouttavan sosiaalityön työorientaatiolla voidaan vastata aikuis- ja nuorisososiaalityön kehittämishaasteisiin. Ratkaista voidaan myös niitä haasteita, joita sosiaalityölle asettuu korjaavassa työssä ja empowerment-tyyppisten työmenetelmien konkretisoimisessa.

Kuntouttavan sosiaalityön erikoisanopetussuunnitelmassa (2009-2012, 4) todetaan, että ”Kuntouttavan sosiaalityön (empowering social work) peruseriaatteita ovat voimaantuminen, valtaistuminen, voimavarakeskeisyys, subjektiivisuus/toimijuus, täysivaltaisuus, osallisuus ja vastuullisuus, kulttuuristen erojen tiedostaminen ja kunnioittaminen sekä elämän näköalojen avaaminen. Kuntouttavaa sosiaalityötä tarvitaan erilaisissa elämäntilanteissa, joissa ihmisten ja erilaisten ryhmien täysivaltainen toiminta on vaikeutunut tai vaikeutumassa. Tavoitteena on luoda, palauttaa ja ylläpitää omaehtoisen selviytymisen, hyvän elämänlaadun ja elämäntilanteen edellytyksiä, ehkäistä syrjäytymistä, tukea asiakkaiden itsenäisiä ja myönteisiä elämänvalintoja sekä täysivaltaista kansalaisuutta.”

Karjalaisen & ym. (2005:13, 42-46) mukaan kuntouttava sosiaalityö tulee ymmärtää työorientaationa. Kuntouttavan sosiaalityön työkäytäntöjä on kehitetty erityisesti työllistämiseen liittyvässä aktivoinnissa. Kuntouttava sosiaalityö pyrkii muutokseen sekä ihmisten elämässä että heidän ympäristössään ja yhteiskunnassa. Kuntouttavaa sosiaalityötä tulee myös kehittää. Yksittäisten sosiaalityön työmenetelmien hallinta ei riitä, vaan muutosta

tarvitaan sosiaalityön työorientaatioissa. Työorientaatioiden edellyttämä erikoistuminen, tiedollinen pohja sekä käytännöt on sisällytettävä yliopistojen opintovaatimuksiin. Työn organisointi ja johtaminen paikallisesti ovat avainasemassa sosiaalityön uudistamisessa.

Tuusan (2005, 32-38) mukaan kuntouttavan sosiaalityön haasteina voidaan pitää aktivoivien ja selkeiden palvelukonseptien kehittämistä, työprosessien, työnjaon, asiakasvalikoinnin ja ohjauksen mallien kehittämistä. Kuntouttavat työmallit edellyttävät aina moniammatillista yhteistyötä.

Karjalaisen & ym. (2005:13, 46) mukaan kehittää tulee kuntouttavan sosiaalityön ammattikäytäntöjä ja työmenetelmiä, joita ovat muun muassa psykososiaalinen työ, tilannearviot, palvelu- ja aktivointisuunnitelmat ja palveluohjaus. Sosiaalityön uudistamisen edellytyksenä on sosiaalityön yhteiskunnallisen ja alueellisen merkityksen ymmärtäminen. Tämä tarkoittaa huomioimista sosiaalityön yhteiskuntasuhteessa ja toimintaympäristössä. Sosiaalipalvelutoimistoissa tapahtuvassa työssä keskitytään toimeentulon kysymyksiin tai toimimaan vain pykälien mukaan, sen sijaan työ tulisi muuttua aktiiviseksi toimijaksi. Haltuunsa ne työalueet ottaa se, joka on paras asiantuntija sekä toimii luontevasti kumppanina erilaisissa verkostoissa. Keskeisinä haasteina voidaan pitää tietoyhteiskunnan toimintaympäristöä, hyvinvointiteknologiaa ja niihin liittyvien palveluprosessien kehittämistä.

Muutoksen tähtäävässä työssä korostetaan asiakasta aktivoivia ja kuntouttavia toimenpiteitä tavoitteena asiakkaan muutoksen tukeminen. Huollollisessa sosiaalityössä tehdään sellaista työtä, joka perustuu sosiaalihuollon velvollisuuteen pitää huolta kaikista asiakkaista. (Karjalainen & Raivio 2010,129.) Myös Tuusan (2005, 54-55) mukaan sosiaalityön ydinosaamista ovat palvelujärjestelmän ja sosiaaliturvan hyvä tunteminen, asiakkaan oikeuksien turvaaminen, tarvittavien palvelujen järjestäminen ja tähän liittyvä käytännön tuki, jalkautuva työote ja sujuvat kontaktit.

Kuntouttavassa sosiaalityössä asiakkaan elämäntilanteessa on tavoitteena muutos, johon asiakas ja työntekijä ovat sitoutuneet. Työskentely perustuu asiakkaan ja työntekijän väliseen yhteiseen kirjalliseen sopimukseen, palvelusuunnitelmaan. Työote on intensiivinen ja tähtäimessä on asiakkaan kuntouttaminen. Työssä korostuvat asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen ja motivointi. (Karjalainen & Raivio 2010,130-133.)

Karjalaisen & ym. (2005:13, 46,48) mukaan sosiaalityön työmenetelmiltä odotetaan asiakaslähtöisyyttä, avoimuutta, läpinäkyvyyttä ja asiakkaan vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä. Yksilökohtaisen asiakastyön rinnalla tulisi vahvistaa rakenteellista sosiaalityötä ja aikaisempaa suurempi osa sosiaalityön toteuttamisesta suunnata yhteisösosiaalityöksi. Näin laajentuisi sosiaalityö rakenteiden ja yhteisöjen kehittämisessä. Yhteiskunnallisen päätöksenteon pohjaksi tulisi vahvistaa sekä sosiaalisten vaikutusten ennakointia ja arviointia, sosiaalityön tietotuotannon menetelmiä sekä sosiaalitalouden osaamista.

Sosiaalisella raportoinnilla tarkoitetaan sosiaalityön asiakkaiden elinoloja ja selviytymistä koskevan tiedon välittämistä poliittisille päätöksentekijöille. Sosiaalisien raportoinnin tarkoitus on saada päätöksentekijät tietoisiksi päätösten sosiaalisista vaikutuksista sekä ehkäistä ennalta sosiaalisten ongelmien syntymistä. Tiedon välittämiseen perustuvaa vaikuttamista kutsutaan rakenteelliseksi sosiaalityöksi. (Raunio 2003, 63.)

Karjalaisen & ym. (2005:13, 48) mukaan ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen ovat yksilö- ja perhekohtaista työtä laajempia sosiaalityön ja sen verkostoihin liittyviä orientaatioita. Yhteisöjen toimivuutta ja sosiaalista eheyttä voidaan edistää vaikuttamalla elinolosuhteisiin, asuinympäristön laatuun ja turvallisuuteen sekä palveluihin. Sosiaalityön osallistaviin ja rakenteellisiin työorientaatioihin voidaan vaikuttaa elinympäristön ja hyvinvointiin liittyvän tiedon avulla. Ennaltaehkäisevän ja kuntouttavan työtavan välistä rajaa voidaan pitää veteen piirrettynä, sillä korjaavaan työhön sisältyy aina myös ongelmien syvenemisen ehkäisy. Työtavat ovat havaittujen ongelmien mukaisesti korjaamiseen pyrkiviä tai ennakkoivia toimia. Varhaisen puuttumisen avulla pyritään puuttumaan tarpeeksi ajoissa lasten, nuorten ja perheiden pulmiin ja tukemaan heitä selviytymisessä.

3.2 Sosiaalityön perspektiivit

Perspektiivien avulla tarkastellaan yleisesti ammatillisen toiminnan perustoja. Ne antavat näkökulmia siihen, millaisista lähtökohdista sosiaalityötä tulisi toteuttaa. Perspektiivit pyrkivät kuvaamaan sosiaalityön hyviä käytäntöjä joko palvelujärjestelmän, vuorovaikutuksen tai yhteiskunnallisen ympäristön lähtökohdista. (Raunio 2004, 147.)

Raunio (2004, 147-148) toteaa Paynen nimenneen perkspektiivit palvelujärjestelmäkeskeisiksi, terapeuttisiksi ja yhteiskuntakriittisiksi. Sosiaalityön toiminnalliset perustat määrittyvät perspektiiveissä eri tavoin, joko järjestelmästä, vuorovaikutuksesta tai yhteiskunnallisesta tilanteesta riippuen. Perspektiivien toiminnallisilla perustoilla on yhtymäkohtia sosiaalityön toimintatapoihin.

Sosiaalityön perspektiivit tulee nähdä toisiaan täydentävinä, ei toisiaan poissulkevinä. Sosiaalityön lähtökohtina tulisi olla palvelujärjestelmä, vuorovaikutus ja yhteiskuntakriittisyys. Sosiaalityön perspektiiveillä on myös yhtäläisyyksiä, kuten terapeutinen ja yhteiskuntakriittinen perspektiivi, ne tähtäävät kasvuun ja muutokseen. Eron perspektiivien välille tuo toiminnan taso, joka on terapeutisessa perspektiivissä yksilöllinen ja yhteiskuntakriittisessä perspektiivissä yhteiskunnallinen. Palvelujärjestelmäkeskeisessä perspektiivissä toiminnan taso on terapeutin perspektiivinen tavoin yksilöllinen, tosin järjestelmälähtöisesti ymmärrettynä. Toiminnan tavoitteissa nämä perspektiivit eroavat toisistaan. (Raunio 2004, 156-157.)

Yksilöllinen-uudistusmielinen näkökulma näkee sosiaalityön osana hyvinvointipalveluja. Se täyttää yksilöiden yksilölliset tarpeet ja parantaa palveluja, joiden osa se on, jotta sosiaalityö ja sen palvelut voivat toimia tehokkaasti. (Payne 2005,9.) Palvelujärjestelmäkeskeiseksi suomennetussa perspektiivissä korostetaan sosiaalityöntekijän institutionaalista asemaa.

Palvelujärjestelmäkeskeisessä perspektiivissä on näkökulma palvelujen ja etuuksien välittämisestä siirretty palveluja tuottavaan järjestelmään, jolloin työstä on tullut palveluja koordinoivaa. Palvelukeskeisessä työskentelyssä on korostunut tuen organisointi. (Raunio 2004, 151.)

Refleksiivinen - terapeutin näkökulma näkee sosiaalityön tavoittelevan yksilön, ryhmän ja yhteiskunnan hyvinvointia parhaalla mahdollisella tavalla, edistämällä sekä helpottamalla kehitystä ja itsetyytyväisyyttä. Jatkuva vuorovaikutuksen kierre työntekijän ja asiakkaan välillä muuttaa asiakkaiden ajatuksia ja antaa työntekijöiden vaikuttaa niihin; samoin kuin asiakkaat vaikuttavat työntekijöiden käsityksiin kertomalla kokemuksia heidän maailmastaan. Tämän prosessin keskinäinen vaikutus on se, mikä tekee sosiaalityöstä refleksiivistä. Tämä näkökulma on perustana monenlaisille ajatuksille sosiaalityön laadusta, mutta kaksi muuta näkökulmaa muokkaavat ja kiistävät sen. (Payne 2005, 8-9.)

Raunio (2004, 151) toteaa terapeutisesta perspektiivistä katsottuna palvelujen tarjoamisen ja sosiaalisen muutoksen olevan tärkeitä tehtäviä. Terapeutisessa perspektiivissä korostuva vuorovaikutus edellyttää tasa-arvoista suhdetta työntekijän ja asiakkaan välillä. Perspektiivissä korostetaan työntekijän oman persoonan, kokemuksen ja intuition merkitystä ammatillisen asiantuntijatiedon sijaan. Työntekijän persoonallisuuden käytön tulee olla tietoista ja perusteltua, jotta ammatillisuus työssä säilyy.

Raunio (2004, 152) mukaan terapeutisessa perspektiivissä painotetaan yksilön halua kasvaa ja muuttua. Sosiaalityössä ihmisen toimintaa tarkastellaan usein tiettyssä tilanteessa tai ympäristössä, joten yksilön tahdon korostamisen ei tule johtaa ympäristötekijöiden sivuuttamiseen. Terapeutin perspektiivin ihmiskäsityksellä asiakassuhteen korostamisessa on merkitystä työskenneltäessä sellaisten asiakkaiden kanssa, joiden ongelmat ovat ratkaistavissa palveluja ja etuuksia järjestämällä. Sosiaalityössä asiakkaiden ongelmat liittyvät tavallisesti yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen. Terapeutisessa perspektiivissä nähdään, että palvelujen välittäminen ei tee mahdolliseksi ihmisten ongelmien syvempää ymmärtämistä. Terapeutisessa perspektiivissä nähdään, että yhteiskunnallisesta syrjäytyneisyydestä huolimatta ihmiset ovat tuntevia ja tietoisesti toimivia, eivät vain yhteiskunnallisten olosuhteiden uhreja. Palvelujärjestelmän perspektiivissä katsotaan, että kasvun ja itsensä toteuttamisen perusteeksi ei riitä ihmisen toiminta- ja ajattelutapojen muuttaminen välittömässä vuorovaikutuksessa.

Paynen (2005, 9) nimeämä sosiaalistis-kollektivistisen perspektiivi on suomennettu yhteiskuntakriittiseksi, jonka toiminnan perustana on yhteiskunnallinen tilanne. Näkökulma näkee sosiaalityön yhteiskunnassa yhteistyötä ja keskinäistä tukea etsivänä, jotta sorreituimmat ja heikoimmassa asemassa olevat voivat saada voimaa omasta elämästään. Sosiaalityö voimaannuttaa ihmisiä ottamaan osaa oppimisprosessiin ja yhteistyöhön luomalla instituutioita, joihin kaikki voivat osallistua. Sosiaalityön eettiset arvot pitävät sosiaalista oikeudenmukaisuutta sosiaalityön tärkeimpänä arvona.

Yhteiskunnallisen kontrollin toteuttajana työntekijän tulee analysoida sosiaalityön tehtävää. Työntekijän odotetaan refleктоivan kriittisesti omaa rooliaan asiakkaiden alisteisuuden ylläpitäjänä ja vahvistajana. Sosiaalityön tehtäväksi tulee auttaa asiakasta osallistumaan yhteiseen toimintaan, jolloin työntekijä valtaistaa asiakkaita. Valtaistavalle toiminnalle haasteita muodostaa se, että sosiaalityössä asiakkaat ovat yksilöinä tai perheinä ja työskentely on yksilöllistä lähtökohdista lähtevää. Työntekijän tulee olla toimenpiteissään varovainen, jottei hän kontrolloivilla toimenpiteillä pahenna asiakkaan yhteiskunnallisesti alisteista asemaa. Työntekijän tulee tukea asiakkaan itsemääräämistä ja oman elämän hallintaa. Lähtökohtana on asiakkaan aktiivinen osallistuminen. (Raunio 2004, 154-155).

Erona terapeutisest rakentuvaan suhteeseen on, että asiakkaiden ymmärrystä samassa tilanteessa olevien eduista pyritään lisäämään, ja näin olleen rohkaistaan organisoitumaan yhteiseen toimintaan yhteiskunnassa esiintyvää eriarvoisuutta, epäoikeudenmukaisuutta ja alistamista vastaan. Vuorovaikutukseen perustuva suhde hylkääkin terapeutisiin tarkoituksiin rakennetun suhteen, koska terapeutista suhdetta pidetään alistavana. (Raunio 2004, 154.)

4 Sosionomin (AMK) ammattitaito ja asiantuntijuus

Ammatti-identiteetin kehittymistä voidaan pitää prosessiomaisena kehittymisenä. Ammatti-identiteetin rakentuminen ei ole vain yksilön ja hänen työympäristönsä välinen asia, vaan se vaatii myös työelämältä ennustettavuutta ja jatkuvuutta. Sosionomin työkenttää voidaan pitää moninaisena. Työ on käytännöllistä, luovaa, monipuolista, innovatiivista ja itsenäisyyttä moniammatillisessa työympäristössä. (Mäkinen ym. 2010, 37,44, 86.) Rinne (2010, 135) toteaa, että sosionomit ovat erilaisissa toimintaympäristöissä yhä enemmän hajallaan, usein ainoita alansa edustajia.

4.1 Sosionomin (AMK) osaaminen

Osaaminen on käsitteenä hankala ja suomen kielessä käytetäänkin vaihtelevasti käsitteitä osaaminen, kompetenssi, kvalifikaatio, pätevyys, tiedot ja taidot. Osaamisen käsitteessä yhdistyy koulutuksen ja työelämän näkökulma. Yksilön käytettävissä oleva osaaminen riippuu sekä koulutuksen kautta saavutetusta osaamisesta että työelämän osaamisvaatimuksista. Yksilöt voivat hyödyntää osaamistaan niissä rajoissa, joita työtehtävät asettavat. Sosiaalialan osaamisessa on osin kyse yleisistä työelämässä tarvittavista valmiuksista, kuten muun muassa projektityön taidoista, kielitaidoista ja oppimisvalmiuksista. Sosiaalialalla tarvitaan myös erityisosaamista. Sosiaalialan erityisosaaminen määrittyy ensinnäkin asiakasryhmäkohtaisesti, jolloin voidaan puhua esimerkiksi varhaiskasvatuksen, lastensuojelun, päihdetyön, seniori- ja vanhustyön, kriminaalityön ja mielenterveystyön erityisosaamisesta. Toiseksi erityisosaaminen määrittyy työorientaation mukaan, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi sosiaalipedagogiikkaan tai luovaan ja toiminnalliseen orientaatioon liittyvää erityisosaamista. Kolmanneksi erityisosaaminen voi tarkoittaa yksittäisten työmenetelmien hallintaa. (Rouhiainen-Valo, Rantanen, Hovi-Pulsa & Tietäväinen, 2010, 10-11.)

Yleisen työelämäosaamisen ja erityisosaamisen lisäksi voidaan puhua myös kaikilla sosiaalialan toimintakentillä tarvittavasta sosiaalialan ydinosaamisesta. Tätä ydinosaamista kuvataan kompetenssin kautta. Yhteisötyön ja yhteiskunnallisen työn näkökulmasta sosionomien (AMK) osaaminen liittyy erilaisiin intresseihin: sosionomit voivat toimiva tiettyjen yhteiskunnallisten päätösten toimeenpanijoina, mutta toisaalta sosiaalialan työlle on ominaista myös pyrkimys muutokseen. Sosiaalihuollon kelpoisuuslaki mahdollistaa sosionomien (AMK) sijoittumisen tiettyihin johtotehtäviin, erityisesti lähiesimiehiksi. Niinpä johtamisosaamista onkin syytä pitää eräänä sosionomien (AMK) ydinosaamisalueena. Työskentely jatkuvasti muuttuvissa toimintaympäristöissä korostaa tutkimuksellista kehittämisosaamista.

Sosionomien (AMK) ydinosaamista voidaankin jäsentää kuuden kompetenssin kautta:

- Sosiaalialan eettinen osaaminen
- Asiakastyön osaaminen
- Sosiaalialan palvelujärjestelmän osaaminen
- Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen
- Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen
- Johtamisosaaminen. (Rouhianen-Valo & ym. 2010, 13-16.)

Sosionomilta (AMK) edellytetään laaja-alaista osaamista, muun muassa tiedonhankinnan taitoja, joustavuutta, asiakastyötaitoja, ohjaamis- opettamis- ja johtamistaitoja, kehittämis- ja tutkimustaitoja, ongelmien tunnistamis- ja jäsentämistaitoja. Lisäksi edellytetään yksityisen ja kolmannen sektorin mahdollisuuksien tuntemista, vuorovaikutustaitoja ja valmiutta kehittää omaa työtä ja ammattialaa. (Borgman 2006, 164.)

Borgman (2006, 181,188) toteaa sosionomien (AMK) liittävän ydinosaamisensa asiakastyöhön ja siinä vaadittaviin taitoihin. Sosionomien (AMK) työssä korostuu arjen tuntemus, sisältäen asiakkaan rinnalla kulkemisen rinnalla tarvittavia vuorovaikutus-, ohjaus- ja neuvontataitoja. Sosionomien (AMK) työ on luonteeltaan moniammatillista yhteistyötä, työtä ei juurikaan tehdä yksin. Sosionomit (AMK) nostavat vahvuudeksi työssään välittämisen, luovuuden, eettisyyden, sitoutumisen sekä sellaisen osaamisen ja työntekijöiden ominaisuudet, jotka erottavat heidät muista lähialojen työntekijöistä.

4.2 Sosionomin (AMK) moninainen työkenttä

Sosionomi työskentelee sosiaalialalla, sosiaalialan asiakastyössä. Työssään sosionomi ymmärtää yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen ja osaa jäsentää sitä analysoiden erilaisista teoreettisista näkökulmista, ymmärtää sosiaalisten toimintaedellytysten muotoutumisen ja yhteiskunnallisen päätöksenteon välisen yhteyden. Sosionomien asiantuntemusta on kyky tarkastella yksittäisen asiakkaan tai asiakasryhmän arkielämän jatkuvuuteen, sosiaaliseen osallisuuteen ja toimintakykyyn liittyviä tarpeita sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. Sosionomit ovat ihmisten tukijoita arkielämän tilanteissa ja pulmissa eli arjen asiantuntijoita. (Mäkinen ym. 2010, 62, 64.)

Sosionomin (AMK) työssä on olennaista sosiaalisen näkökulman ymmärtäminen ja sen lähtökohdista käsin toimiminen, olipa sitten kyse koko väestöön kohdistuvasta toiminnasta tai

erityisesti huono-osaiseen väestöön kohdistuvasta yhteiskunnallisesta toiminnasta (Kananoja & Niiranen & Jokiranta 2008, 20).

Sosiaalityöhön sisältyy työskentelytapoja, joiden on tarkoitus pikemminkin toteuttaa yhteiskunnallista kontrollia kuin vastata asiakkaan tarpeisiin. Sosiaalityö on asioihin puuttumista poikkeuksellisissa ja ongelmallisissa elämäntilanteissa, jolloin se on muutokseen pyrkivää toimintaa. (Raunio 2004, 50.)

Sosionomin (AMK) työ voidaan jakaa kahteen pääsuuntaukseen: psykososiaaliseen työhön ja sosiaalipedagogiseen työhön, jotka ovat syntyneet psykososiaalisesta työtteestä tai psykososiaalisesta sosiaalityöstä ja sosiaalipedagogiikasta. Sosiaaliohjausta on pidetty sosionomityön teoreettisena pohjana. Sosiaaliohjausta ei voi pitää sisällöllisesti riittävänä käsitteenä. Sosiaaliohjaus on enemmän käytännön ohjaustyötä. (Mäkinen, ym. 2010, 107.)

Sosionomikoulutuksella saa valmiuksia toimia monipuolisissa sosiaalialan ja yhteiskunnallisissa tehtävissä, joilla edistetään asiakkaan sosiaalista toimintakykyä, yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalista turvallisuutta, osallisuutta ja hyvinvointia. Tutkinto antaa laajat käytännön perustiedot ja -taidot, ja niiden teoreettiset perusteet sosiaalialan asiantuntijatehtävissä toimimiseen. (Mäkinen, ym. 2009, 16.)

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto (1999,3) on esittänyt näkemyksensä koskien sosionomin (AMK) ammatillisia tehtäväalueita ”sosionomitutkinnon suorittaneiden tehtäväkenttä sosiaalityössä on ennaltaehkäisevä perusturvaan kohdentuva, perhekeskeinen ja yksilökeskeinen sosiaalityö.”

Sosionomien (AMK) työn sisältö tulee olla arkielämän, sosiaalisen toimintakyvyn ja kasvun tukemista. Sosionomi (AMK) on tekemisissä arkielämän monimuotoisuuden kanssa. Tehtävänä on tukea sosiaalisesta näkökulmasta eri-ikäisiä ja eri ryhmiin kuuluvia ihmisiä. Tavoitteena on, että asiakkaan arjen toimintakyky ja sosiaalinen toimintakyky ovat mahdollisimman hyvät. (Mäkinen ym. 2010, 77.)

Alan työ- ja tehtävärakenteen kehittämisen kannalta tärkeää on, että sosionomit arvostavat alan koulutusta, moniammatillisuutta ja verkostotyötä, ja sitä, että alalla on erilaista koulutusta ja osaamista. Heikkoutena sosionomit ovat nostaneet esille huonon palkan, arvostuksen puutteen sekä alan sisältä että ulkoa, työn raskauden ja työuupumuksen, työn organisoinnin ja työnjakokysymykset. (Borgman 2010, 189.)

Sosiaalialan yhteiskunnallista vaikuttavuutta murentaa hierarkinen ja eroja korostava suhtautuminen toisiin ammattiryhmiin alan sisällä. Puhetavat ja suhtautuminen asioihin heijastavat arvoja, jotka opitaan ja joita vahvistetaan koulutuksessa. (Borgman 2010, 190.)

Sosionomien (AMK) näkemyksissä nousee esiin kehittää rakenteellisesti sosiaalialan työ- ja palvelurakenteita siten, että sosionomien (AMK ja YAMK) osaamista voidaan hyödyntää

yhteiskunnallisesti tehokkaammin. Epäselvä tilanne on aiheuttanut kitkaa eri korkeakoulututkinnon suorittaneiden välillä vaikeuttaen eri koulutustasojen hyödyntämistä moniammatillisessa työyhteisössä. (Borgman 2010, 191, 204.)

5 Sosiaalityön tehtävä rakenne

Kunnissa on jatkunut pitkään pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä, jonka vuoksi on asetettu sosiaalityön neuvottelukunta. Asiakkaiden saaman palvelun laatu ja saatavuus heikkenevät vaihtuvien ja puuttuvien sosiaalityöntekijöiden vuoksi, mikä vaarantaa kansalaisten sosiaalisia perusoikeuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:10, 13.)

Kunnissa tehtävä sosiaalityö jakautuu kuntien sosiaalihuollon organisaatiossa tehtävään ja kuntien sosiaalihuollon ulkopuolisissa toimipisteissä tehtävään työhön, jotka keskittyvät vain tiettyihin ongelmiin. Perussosiaalityöstä puhuttaessa tarkoitetaan sosiaalihuollon sosiaalityötä. (Raunio 2004, 39)

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista on säädetty laissa 29.4.2005/272. Lain tarkoituksena on edistää sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihooltoon ja hyvään kohteluun edellyttämällä, että sosiaalihuollon ammatillisella henkilöstöllä on tarvittava koulutus ja perehtyneisyys. Laki määrittää kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihoajaan tehtäviin tehtävään soveltuvan sosiaalialalle suuntaavan sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon. Sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimuksena 3§ todetaan, että kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän tehtäviin on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272.) Myös sosiaali- ja terveysministeriö on antanut tehtävä rakenteita koskevan suosituksen vuonna 2007.

Sosiaalihuollon ammatillisen tehtävä rakennesuosituksen (2007:14, 11) mukaan suositusten tarkoituksena on selkiyttää muun muassa sosiaalihuollossa toimivien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalihoajien työnjakoa perustuen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettuun lakiin. Sosiaalihuollon eri ammattiryhmien osaamista yhdistetään tarkoituksenmukaisesti asiakasprosessin eri vaiheissa toimivaksi kokonaisuudeksi niin, että sosiaalihuollon eri ammattiryhmien ryhmä- tai tiimityöllä varmistetaan palvelun vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta.

Sosiaalialalla tehtävään työhön liittyy monia haasteita. Palvelurakenteiden muutokset, yksityisen palvelutuotannon lisääntyminen ja julkistalouden säästöpainet vaikuttavat sosiaalialan toimintaympäristöön. Työorientaatiot ja työn käytännöt muuttuvat asiakasnäkökulman korostumisen sekä sosiaalialan menetelmällisen kehittämisen myötä.

Yksilöiden ja perheiden arki on monimuotoistunut ja sosiaaliset tukiverkostot ovat löytyneet. (Rouhiainen-Valo, Rantanen, Hovi-Pulsa & Tietäväinen 2010, 9.)

Myös Talentian (17.2.13) mukaan sosionomien osaaminen tulisi ottaa laajemmin käyttöön. Sosiaalialalla uudistetaan tehtävärakenteita, minkä tavoitteena on selkiinnyttää ja jakaa tehtäviä nykyistä tarkoituksenmukaisemmin sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien välillä. Tehtävärakennemuutoksen toivotaan tuovan helpotusta sosiaalityöntekijäpulaan sekä uusia tehtäviä sosiaaliohjauksen sosionomeille.

5.1 Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittäminen

Sosiaali- ja terveysministeriö aloitti tammikuussa 2001 sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin. Projektiin osallistuvilla kunnilla oli tarve ja kiinnostus sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämiseen. Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittäminen -projektin tavoitteena oli kunnallisen sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittäminen. Projektin painopisteenä olivat yliopistollisen sosiaalityön koulutuksen saaneiden sosiaalityöntekijöiden tehtävät, sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen saaneiden sosionomien (AMK) ja aikaisemman opistoasteen tutkinnon suorittaneiden tehtävät sekä työparitoiminnan tarpeen ja laajuuden selvittäminen sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien välillä. Sosionomien (AMK) tehtäviä tarkasteltiin myös suhteessa lähihoitajin. Projektin tehtävinä oli ongelmakohtien selvittäminen, henkilöstön määrän, koulutuksen ja toimintatapojen kartoittaminen, katvealueiden ja epätarkoituksenmukaisten toimintojen tunnistaminen sekä uuden tehtävä- ja ammattirakenteen selvittäminen ja kokeilu käytännön työtoiminnassa. Projekti painottui sosiaalitoimistojen sosiaalityöhön sekä siihen eri tavoin linkittyvään sosionomien (AMK) ja aiemman opistokoulutuksen saaneiden tekemään ohjaustyöhön. Projekti osoitti, että sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteiden uudistaminen on tarpeen kansalaisten tarpeisiin vastaamiseksi. (Jauhiainen 2004, 3,18.)

Sosiaalipalveluiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta on pyritty parantamaan työnjaolla. Työnjaon tavoitteena on asiakkaan ja yhteisöjen hyvinvoinnin vahvistaminen. Tukemalla selkeää työnjakoa ja töiden organisointia tuetaan työyhteisöjä ja yksittäisiä työntekijöitä työssä jaksamiseen ja kokemaan työniloa, jolloin työ on vaikuttavampaa ja tuloksellisempaa. Työn ollessa sopivasti haastavaa suhteessa omiin taitoihin ja osaamiseen mahdollistuu syvä keskittyminen ja syntyy työniloa. (Mäkinen ym. 2010, 85.)

Kelpoisuuslainsäädännön uudistamisella pyrittiin hyödyntämään sosionomien (AMK) osaaminen. Sosiaaliohjaus aikuissosiaalityössä on vasta kehittymässä työmuodoksi sosiaalipalvelutoimistossa. (Borgman 2010, 204.)

Tarve tehtävärakenteiden tarkastelulle syntyi sosiaalityöntekijäpulan ja sosiaalialan koulutuksessa kautta linjan tapahtuneiden muutoksien vuoksi. Sosiaaliviraston asiakastyön parantamiseksi nähtiin sekä aikuisten että lapsiperheiden palveluissa tarpeelliseksi kuvata ja mallintaa sosiaalialan työtä ja rakenteita sekä määritellä sosiaalialan työn tehtäväkuvia ja käsitteitä.

Talentia (16.4.13) julkaisi tiedotteen määritelmästä sosiaalialan työhön ja tehtäviin. Tiedotteessa todetaan määritelmien helpottavan muun muassa sosiaalialan työn vaativuuden arviointia. Sosiaalialalla työtä tehdään yhteiskunnan eri osa-alueilla, ja erilaisia tehtävärakenteita ja toimenkuvia on lukuisia, jonka vuoksi sosiaalihuollon monialalaista työkenttää on hankala määritellä. Talentian perustaman työelämätoimikunnan tehtävärakennetyöryhmä on nyt tuottanut yleiset määritelmät sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön työstä ja tehtävistä, jotka helpottavat sosiaalialan työn vaativuuden arviointia ja voivat toimia palkkauksen perusteina.

Kaikkia ammattinimikkeitä käsittävät tehtävärakennemääritelmät on mahdoton toteuttaa, yleisiä määritelmiä on oltava olemassa. Asiakkaille tulee turvata tarkoituksenmukaiset, laadukkaat sosiaalipalvelut, sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön osaamisen kohdentuminen tarvetta vastaavaksi mahdollistaa tämän. Talentia määrittelee sosiaalihuollon ammattilaisten työt kolmeksi kokonaisuudeksi: sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja sosiaalisen hoivan ja huolenpidon tehtäviin. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuudesta annettu laki (272/2005) säättää kelpoisuusvaatimukset tehtävänimikkeittäin, mutta se ei säätele sosiaalihuollon tehtävärakennetta tai mitoitus. (Talentia 16.4.2013.)

5.2 Sosiaaliohjaajan tehtävään soveltuvuus

Raunio (2004, 32) toteaa sosiaalityötä voivan tehdä henkilön, sosiaalityöntekijän, joka on saanut asianmukaisen koulutuksen ja jonka toiminnan perustana on tieteellinen tieto, ammatillis-tieteellinen osaaminen ja eettiset periaatteet.

Sarvimäen & Siltaniemien (2007:14, 40-41) mukaan aikuisten palveluiden tehtävärakennesuosituksen mukaan sosiaalityöntekijällä on kokonaisvastuu asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista ja palvelusuunnitelman laatimisesta. Sosiaalityöntekijä vastaa palvelusuunnitelman mukaisesti asiakasta koskevien hallinnollisten päätösten tekemisestä sekä psykososiaalisen työn, aktivoivan työn ja palveluohjauksen koordinoinnista. Sosiaalityöntekijällä on kokonaisvastuu/prosessin johtajan vastuu. Sosiaaliohjaaja voi laatia palvelutarpeen arvioinnin ja suunnitelman tiimityössä asiakkaan tilanteen ratkaisemiseen osallistuvan lähihoitajan kanssa. Sosiaaliohjaajan työskentely painottuu asiakkaan ja asiakkaan lähiyhteisön kanssa tehtävään työhön, palveluohjaukseen sekä asiakkaan asian

hoitamiseen viranomaisverkostoissa. Työhön sisältyy asiakkaan aktivointia, taloudellista neuvontaa ja ohjausta sekä muita asiakkaan voimavaroja vahvistavia toimia. Työtä tulisi kohdentaa erityisesti nuoriin aikuisiin, maahanmuuttajien kotoutumisen tukemiseen sekä aikuisväestön ongelmia ehkäisevään yhteisölliseen työhön.

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaaliohjaajan tehtäviin on tehtävään soveltuva sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272 § 6). Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset (2007:18, 22) selvityksen mukaan sosiaaliohjaaja on ammattinimike sosiaalialan tehtävissä, joissa edellytetään sosiaalialan ammattikorkeakoulutasoista koulutusta. Lain siirtymäsäännösten mukaan sosiaaliohjaajan tehtäviin on kelpoinen myös ammattikorkeakoulututkintoa edeltäneen soveltuvan opistoasteisen tutkinnon suorittanut henkilö. Sosionomi (AMK) -tutkinto antaa valmiuksia työskennellä sosiaaliohjaajan tehtävissä sosiaalihuollon eri sektoreilla. Työnantaja määrittelee viime kädessä koulutuksen soveltuvuuden tiettyyn sosiaaliohjaajan tehtävään.

Sosiaaliohjaajille AMK-tutkinto antaa valmiudet toimia itsenäisesti sosiaalisen tuen, neuvonnan ja ohjauksen tehtävissä. Se antaa valmiudet sosiaalihuollon eri sektoreilla toimimisen sosiaalityöntekijän työparina sekä sellaisissa tehtävissä, jotka sisältävät asiakkaan voimavarojen, osallisuuden ja toimintakyvyn tukemista, sekä tietoisuuden ja itsetunnon kehittämistä. (Borgman 2010, 206.)

Talentian (17.2.13) mukaan sosionomi (AMK) -tutkinto valmistaa ammattihenkilöitä sekä julkisen että yksityisen sektorin sosiaalialan asiantuntemusta vaativiin työtehtäviin, esimerkiksi sosiaalihuollon erilaisiin ohjaus- ja kasvatustehtäviin sekä julkisen ja yksityisen sektorin palveluyksiköiden johto- ja esimiestehtäviin.

Aikuissosiaalityön palveluissa ratkaisuksi ongelmiin, jotka ovat syntyneet muutostyön ja sosiaaliturvatyön eriyttämisestä, on valtakunnallisissa tehtävärakennesuosituksissa ryhdytty puhumaan tiimimallisen työnjaon soveltamisesta. Tavoitteena on tehtävien jakaantuminen eri työntekijäryhmien kesken hyödyntäen kunkin osaamisaluetta parhaiten. Sosiaaliohjaajien palkkaaminen kolmanneksi ammattiryhmäksi on ollut yritys parantaa asiakkaiden saamaa sosiaalityön palvelua sekä palauttaa toimeentulotuki sosiaalityön välineeksi. Muutostyön ja sosiaaliturvatyön eriytyessä erilaisten kehittämishankkeiden on kiinnitetty huomiota asiakkaiden kohtaamiseen ja pyritty vaikuttamaan kuntien aikuissosiaalityötä jatkuvasti rasittavaan resurssipulaan. (Karjalainen & Raivio 2010, 133.)

5.3 Sosiaaliohjauksen toteutus aikuissosiaalityössä

Jauhiainen (2004, 32) toteaa sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportissa, että Sosionomin (AMK) ja sosiaalityöntekijän tehtäväkuvista on toteutettu erilaisia hankkeita ja projekteja, joista keskeisimpänä Helsingin kaupungilla toteutettu Tehty-hanke ja sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojekti.

Sosiaalitoimistoissa on noussut esiin ammatillisen toiminnan tilanne, työntekijäpula ja pyrkimys erikoistuvaan ammatillisuuteen. Sen sijaan erityistoimipisteissä sosiaalityö jää usein toissijaiseksi toimipisteen ensisijaiseen ammattikuntaan nähden. Aikuissosiaalityön palveluihin kuuluvat yli 18-vuotiaiden sosiaalipalvelut, joilla pyritään tukemaan erilaisissa hankalissa elämäntilanteissa eläviä ihmisiä. Ongelmana voivat olla esimerkiksi toimeentulovaikeudet, työttömyys, mielenterveys- ja päihdeongelmat tai asunnottomuus. Aikuissosiaalityössä sosionomien ammattinimikkeenä on usein sosiaaliohjaaja, palveluohjaaja tai asumisneuvoja. Sosiaaliohjaajan työ painottuu asiakkaan ja hänen lähiyhteisönsä parissa työskentelyyn, palveluohjaukseen sekä asiakkaan asian hoitamiseen viranomaisverkostossa. Aikuissosiaalityössä viranomaisverkostot ovat laajat ja niihin kuuluu laaja-alaista tukemista yhteiskunnan palvelukentässä. (Mäkinen ym. 2010, 91-92.)

Kuntakohtaisesti toteutetut tehtävärakennekokeilut ovat valtakunnallisesti merkittäviä. Kelpoisuuslain ja tehtävärakennesuosituksen välinen keskustelu on jatkunut jo pitkään ja näkyy erilaisissa kehittämishankkeissa.

Tehtävärakenteen ja työmallien kehittäminen sosiaalialan työssä -hankkeelle (Tehty-hanke) myönnettiin Helsingin kaupungin ja Etelä-Suomen lääninhallituksen rahoitus ajalle 1.8.2005-31.10.2007. Hankkeen päämääränä oli selventää ja mallintaa sosiaalialan eri ammattiryhmien tehtäväkuvia ja sosiaalialan eri toimijoiden välistä työnjakoa Helsingin sosiaaliviraston aikuisten palvelujen sosiaaliasemilla ja lapsiperheiden palvelujen perhekeskuksissa. Lisäksi haluttiin kehittää uusia toimintamalleja. Tehty-hankkeen tavoitteet kiteytettiin hankkeen ohjausryhmässä seuraavasti:

1. Toiminnan ja rakenteiden kuvaaminen sekä käsitteiden ja tehtäväkuvien määrittely
2. Toimintamallien kehittäminen ja käyttöönotto sekä työn sisällöllinen

kehittäminen. (Liukonen & Lukman 2007, 10-11)

Tehty-hankkeen keskeinen kysymys oli sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan työnjako, joka on vuosia herättänyt kiivasta keskustelua. Tehty-hankkeessa tärkeitä työskentelyperiaatteita olivat työntekijöiden osallistaminen ja johdon sitouttaminen. Hankkeen lopputuloksena luotiin uudet tehtävärakenteet ja työnkuvat sosiaaliasema- ja perhekeskustyöhön.

Sosiaaliasemat ja perhekeskukset olivat tehtävärakenteiden suhteen hyvin erilaisessa tilanteessa hankkeen käynnistyessä. (Liukonen & Lukman 2007, 10.)

Tampereen seudun seitsemässä kunnassa on toteutettu aikuissosiaalityön kehittämishanke Akseli ajalla 6/2007-10/2009. Hankkeessa oli tavoitteena kehittää sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityön sisältöjä, toimintatapoja sekä menetelmiä. Tarkoituksena oli muun muassa selkeyttää työn sisältöä sekä laajentaa sitä sosiaalityön suuntaan toimeentulotukipainotteisen työn sijaan. Hankkeesta syntyi kaksi loppuraporttia. Toinen (osa I) on laadittu hankkeen kuntia varten, sisältäen hankkeen tavoitteisiin, toteutukseen sekä arviointiin liittyvän dokumentoinnin. Toinen loppuraportti (osa II), on tarkoitettu tarkemmin kuvaamaan sitä aikuissosiaalityön sisällön kehittämistä, jota Tampereen seutukunnassa otettiin käyttöön ja luotiin hankkeen aikana. Hankkeen loppuraportteihin on koottu keskeisimmät hankkeen aikana esiin nousseet oivallukset aikuissosiaalityön saralta. Aikuissosiaalityön käsitteen selkeyttäminen oli hankkeen ensimmäinen tavoite. Hankkeessa toimittiin sosiaali- ja terveysministeriön suositusten mukaisesti kolmikantaiseksi siten, että aikuissosiaalityön onnistuneessa toteutuksessa ovat mukana sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja sekä etuuskäsittelijä. Heillä kaikilla on oma työnkuvansa, joka takaa asiakkaille mahdollisimman nopean, intensiivisen sekä asiakkaan tarpeita vastaavan avun. Hankkeessa luotiin sosiaaliohjaajien osalta kolme erilaista mallia siitä, millainen sosiaaliohjaajan rooli voi olla sosiaalitoimiston aikuissosiaalityössä. Nämä kaikki kolme roolia ovat perusteltuja ja toimivia ratkaisuja. Kunkin kunnan osalta roolin valintaan ovat vaikuttaneet kunnan asiakasmäärät, asiakkaiden problematiikka, toimiston henkilöstörakenne sekä käytössä olevat voimavarat työn toteuttamiseen. (Europaeus & Koivisto 2009, 5.)

Akseli-hankkeen aikana aikuissosiaalityön olennaiseksi käsitteeksi nousi sosiaaliohjaus, rinnasteisina käsitteinä käytettiin palveluohjausta sekä lähiohjausta. Hankkeessa sosiaaliohjaus käsitetään laaja-alaiseksi työksi, jossa tavoitteena oli asiakkaiden suunnitelmallinen ja pitkäjänteinen tukeminen sekä motivoiminen kohti muutosta, sosiaalityö oli intensiivistä työtä. Sosiaaliohjaus pitää sisällään sekä asiakkaiden lähiohjauksen, asiakkaiden ohjaamisen erilaisten palveluiden piiriin (palveluohjauksen) sekä laaja-alaisen verkostojen kanssa tehtävän yhteistyön asiakkaan tilanteen eteenpäin viemiseksi. (Europaeus & Koivisto 2009, 7.)

Vantaan kaupungin aikuissosiaalityön yksikkö on aloittanut projektin tehtävänrakennemuutoksesta, jota aikuissosiaalityössä pilotoidaan ajalla 1.9.2012-31.12.13. Tehtävä rakenne -projektin aikana pilotoidaan henkilöstörakennetta ja tehtävänkuvia. Projektin tavoitteena on mallintaa oikeat ja järkevät tehtävänkuvaukset sekä sosiaaliohjaajalle että sosiaalityöntekijälle niin, että heidän koulutuksensa tulee hyödynnetyksi parhaalla mahdollisella tavalla. Tarkoituksena on pilotoida niitä tehtävänrakennemalleja, jotka on arvioitu palvelemaan asiakkaita parhaalla mahdollisella

tavalla olemassa olevan henkilöstön voimiin. Sosiaalityöntekijöiden virkoja on muutettu sosiaaliohjaajien viroiksi kaikilla sosiaaliasemilla 1.9.2012 alkaen pilotin ajaksi. Pilottivaiheessa arvioidaan valittuja toimintamalleja ja rakennetaan se toimintamalli, jota tullaan toteuttamaan 1.1.2014 alkaen Vantaan aikuissosiaalityössä. (Vantaan aikuissosiaalityön projektisuunnitelma 2012.)

6 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia sosiaaliohjaajien osaamisalueita aikuissosiaalityössä:

- Mitä ovat sosiaaliohjaajan työorientaatiot ja perspektiivit?
- Millaiseksi sosionomit (AMK) arvioivat omaa osaamistaan aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajan työssä?
- Millaisia ovat sosiaaliohjaajan työtehtävät aikuissosiaalityössä?
- Mikä on sosiaaliohjaajien käsitys tehtävänjaosta aikuissosiaalityössä?

Tulosten analysoinnin yhteydessä tarkastelemme sosiaaliohjaajien työtä sosionomi (AMK) osaamisen lähtökohdista käsin sekä pohdimme sosiaaliohjauksen merkitystä sosiaalityössä. Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia sosiaaliohjaajien tekemää työtä ja saada tietoa sosiaaliohjauksen osuudesta aikuissosiaalityössä. Tutkimus toteutetaan kyselylomakkeen avulla. Vastaamalla kysymyksiin sosiaaliohjaajat antoivat tietoa osaamisestaan ja sosiaaliohjaajan tehtäväkuvista. Haastattelukysymykset ovat laadittu vastaamaan tutkimuksen tavoitteisiin ja ovat opinnäytetyön liitteenä. (Liite1)

7 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin Helsingin ja Espoon kaupunkien aikuissosiaalityössä. Helsingin kaupungilla aikuissosiaalityö on jaettu neljään sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen palvelualueeseen, palvelupisteitä on yhteensä seitsemän. Espoon kaupungilla aikuissosiaalityö on jaettu kahteen toimipisteeseen. Tutkimukseen kuuluvilla sosiaaliasemilla työskentelee Helsingissä 18 sosiaaliohjaajaa ja Espoossa 20 sosiaaliohjaajaa.

7.1 Lähestymistapana kvantitatiivinen tutkimus

Tutkimuksessa käytämme määrällistä eli kvantitatiivista menetelmää. Tutkimuksemme tavoitteena oli saada lisäymmärrystä sosiaaliohjauksen mahdollisuuksista aikuissosiaalityössä, jolloin valittu menetelmä on tutkimuksemme kannalta tarkoituksenmukainen tapa lähestyä aihetta sekä aineistoa. Tutkimus mahdollista saadun aineiston tarkastelun tavalla, jolla eri menetelmin häivytetään pois kaikki subjektiiviseen tulkintaan viittaavat seikat.

Kvantitatiivisen tutkimuksen perusideana on kysyä pieneltä joukolta tutkimusongelmaan liittyviä kysymyksiä. Vastaajien pieni joukko eli otos edustaa koko joukkoa eli perusjoukkoa. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu mittaamiseen, jonka tavoitteena on tuottaa perusteltua, luotettavaa ja yleistettävää tietoa. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään tiedonkeruumenetelmänä myös haastatteluja, jolloin kysymysten tulee olla valmiita strukturoituja tai avoimia haastattelukysymyksiä. (Kananen 2008, 10-12.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tiedot kerätään kysymyksillä. Kysymykset voivat olla avoimia tai strukturoituja eli valmiilla vastausvaihtoehdoilla. Kysymysten toimivuuden takaamiseksi kysymysten tulee olla ymmärrettävissä oikein, vastaajalla tulee olla kysymysten edellyttämä tieto ja vastaajan tulee haluta antaa kysymyksiin liittyvän tiedon. Kyselytutkimuksen onnistumiseksi edellä mainitut edellytykset tulee täyttyä. Avoimia kysymyksiä voidaan käyttää ilmiön kartoittamiseen. Avoimet kysymykset voivat tuottaa tietoa, jota strukturoiduilla kysymyksillä ei saada. Strukturoiduissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot ovat valmiiksi laadittu. (Kananen 2008, 25-26.) Myös Heikkilä (2008, 13,16) toteaa, että aineisto kerätään tavallisesti standardoidulla tutkimuslomakkeella, jossa on valmiit vastausvaihtoehdot. Aineistoa kuvataan numeeristen suureiden avulla sekä tarvittaessa taulukoin tai kuvion. Aineistosta saatuja tuloksia pyritään yleistämään laajempaan joukkoon.

Kyselytutkimuksessa voi olla myös mukana joitakin avoimia kysymyksiä, mutta niissä usein rajataan vastaajan ajatusten suuntaa. Avointen kysymysten vastaukset voivat tuoda uusia näkökantoja. (Heikkilä 2008, 49-50.)

Suunnitelmallista kyselytutkimusta nimitetään survey-tutkimukseksi, joka on tehokas tapa kerätä tietoa silloin, kun tutkittavia on paljon (Heikkilä 2008, 19). Myös Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2004, 182) toteavat Survey-tutkimuksen tarkoittavan sellaista kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti eli samalla tavalla kaikilta vastaajilta ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietyistä perusjoukosta.

7.2 Kyselyn toteutus

Aineiston keruu toteutettiin kyselylomakkeella (kts. Liite 1), jonka olimme laatineet Word-ohjelmalla teoreettisen aineiston pohjalta. Likertin asteikon kysymysten lisäksi kyselylomake sisälsi avoimia kysymyksiä, joista saatu tieto toi vahvistusta valmiisiin vastausvaihtoehtoihin.

Kyselylomake on tavallisin tapa toteuttaa määrällistä tutkimusta. Kyselylomaketutkimuksessa vastaaja vastaa itse kirjallisesti esitettyyn kysymykseen. Kyselylomaketutkimusta voidaan käyttää esimerkiksi silloin kun tutkimuksessa käsitellään arkaluonteisia asioita. Vastaaja jää kyselylomaketutkimuksessa tuntemattomaksi, mikä on kyselylomaketutkimuksen etu. (Vilkkä 2005, 74.) Tavoitteena oli saada pieneltä joukolta sosiaaliohjaajia kokemuksia ja näkemyksiä heidän työstään ja osaamisestaan. Myös Vallin (2010, 103-106) mukaan kyselylomaketutkimus on perinteisimpiä tapoja kerätä tutkimusaineistoa. Kyselylomakkeen muoto vaihtelee tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan, tutkija voi olla itse paikalla, tai aineistonkeruuta voi valvoa myös muu henkilö, valvojan läsnäolo ei ole kuitenkaan välttämätöntä, jolloin vastaaja toimii itsenäisesti saamiensa ohjeiden mukaan. Tässä opinnäytetyötutkimuksessa sosiaaliasemien johtavat sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajien lähiesimiehinä, valvoivat tutkimuksen aineiston keruun, kun sosiaaliohjaajat täyttivät kyselylomakkeet tutkijoiden ohjeiden mukaisesti.

Vallin (2010, 104-106) mukaan kyselylomake aloitetaan usein taustakysymyksillä, kuten sukupuoli, ikä, koulutus. Taustakysymykset ovat yleensä selittäviä muuttujia eli tutkittavaa ominaisuutta tarkastellaan niiden suhteen. Taustakysymysten jälkeen ovat helpot kysymykset, jolloin ei läpi käydä arkoja aiheita. Arkojen aihealueiden kysymykset on sijoitettu vasta tämän jälkeen. Lopuksi tulee olla helposti vastattavat kysymykset, niin sanottu jäähdyttelyvaihe. Kyselyn ensimmäisessä vaiheessa on tarkoitus saada luotua luottamuksellinen suhde tutkijan ja tutkittavan välille. Lomakkeessa tulee pystyä osoittamaan kyselyn tärkeys ja mielekkäys, ennen kuin edetään tutkimuksen kannalta olennaisiin kysymyksiin ja aihealueisiin. Lomakkeen pituutta on mietittävä huolellisesti. Liian pitkä lomake saa vastaajan uupumaan ennen kuin on ehtinyt tutustua lomakkeeseen. Lomakkeessa käytetty kieli on merkityksellistä kyselyn onnistumisen kannalta. Tässä opinnäytetyötutkimuksessa on kyselylomakkeessa konkretisoitu

joitakin kysymyskohtia vastaajan oikein ymmärtämisen varmistamiseksi. Lomakkeessa sijoitettiin taustakysymykset ensin jonka jälkeen edettiin tutkimuskysymyksittäin sijoittaen viimeiseksi avoimet kysymykset.

Valli (2010, 103-104) tuo esille, että kyselylomakkeen tekemisessä ja muotoilemisessa on oltava huolellinen, sillä kysymykset luovat pohjan tutkimuksen onnistumiselle. Kysymysten muoto voi aiheuttaa virheitä tutkimustuloksiin ja tulokset voivat vääristyä mikäli vastaaja ei ajattele samalla tavalla kuin tutkija on kysymyksen tarkoittanut. Kysymysten tulee olla yksiselitteisiä, ne eivät saa olla johdattelevia. Kysymykset laaditaan tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimusongelmien mukaisesti. Kyselylomaketta laadittaessa tutkija voi joutua tilanteeseen, jossa kaikki asiat eivät ole mitattavassa muodossa eikä saatavilla ole aiemmin testattua mittaria. Tässä opinnäytetyötutkimuksessa kysymyslomake esitätettiin toisen kunnan sosiaaliohjaajilla, jolloin testattiin kysymysten muoto ja ymmärrettävyys.

Myös Pahkinen (2012, 15) tuo esille lomakkeissa tapahtuvan mittavirheen, joka voi syntyä, jos vastaaja ymmärtää kysymyksen väärin tai antaa vahingossa virheellisen tiedon. Mittavirheen paikallistaminen voi olla hankalaa. Kyselytutkimuksissa esiintyy vastauskatoa noin 30 % otoksesta. Kananen (2008, 13) toteaa virhemahdollisuuksia tulevan, jollei otoksesta saada riittävän tarkkoja vastauksia tai valittu kohderyhmä ei vastaa todellista kohderyhmää. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa otoksen valinnassa onnistutaan harvoin täydellisesti. Kantaa on otettava myös tutkimuksen luotettavuuteen eli reliabiliteettiin ja validiteettiin.

Opinnäytetyötutkimuksessamme vastaajajoukko vastaa todellista kohderyhmää, sillä kaikki vastaajat työskentelevät sosiaaliohjaajina aikuissosiaalityössä ja ovat saaneet sosionomi (AMK) -koulutuksen.

Tutkijan ollessa estynyt olemaan paikalla kyselyyn vastaamisen aikana on kyselyn onnistumisen kannalta tärkeää muodostaa vastausohje. Ohjeet tulee esittää kullekin vastaajalle samassa muodossa, jonka vuoksi tarkat vastausohjeet ovat tarpeelliset. Vastausohjeiden tulee olla lyhyet ja napakat. (Valli 2010, 108-109.) Tässä opinnäytetyötutkimuksessa ohjeistus tehtiin kyselylomakkeessa sekä erillisellä liitteellä, jossa oli kerrottu tutkimuksesta.

Kyselylomakkeissa toteutunut otos tarkoittaa vastanneiden määrää. Tutkimukseen osallistuneesta otoksesta tulisi saada sama tutkimustulos kuin tutkittaessa koko perusjoukko kokonaistutkimuksella. Toteutunut otos arvioidaan aina suhteessa perusjoukkoon. Mikäli toteutunut otos ei ole riittävä tutkimusongelmaan vastaamiseen ja tuloksen yleistettävyyden kannalta, niin tutkimusaineiston keräys tulisi uusia joko kokonaan tai osittain. Vastaajien riittävyyttä suhteessa tutkimusongelmaan voidaan myös pohtia. (Vilkkä 2005, 80.)

Kyselytutkimuksen etuna on, että sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä ja siinä voidaan kysyä monia asioita. Heikkoutena pidetään sitä, että ei tiedetä kuinka vakavasti vastaajat suhtautuvat tutkimukseen, väärinymmärryksiä suhteessa kysymyksiin, kuinka tuttu aihealue on vastaajille, lomakkeen laatiminen vie aikaa ja vastaamatta jättäminen eli kato voi nousta suureksi. (Hirsjärvi yms. 2004, 184.)

Hajontaluvun tarkoitus on kuvata, kuinka hajallaan muuttujasta tehdyt mittaukset ovat. Niiden avulla ilmaistaan, kuinka paljon mittaustulokset vaihtelevat. Mitä lähempänä mittaukset ovat toisiaan tai keskimääristä arvoa sitä pienempi hajonta on. (Heikkilä 2008, 85.)

Keskiarvotesteillä verrataan muun muassa otoksesta laskettua keskiarvoa. Keskiarvoissa on yleensä jonkin verran eroa, mutta tutkittavaksi jää, kuinka todennäköistä on, että tuo ero johtuu sattumasta. (Heikkilä 2008, 224.)

Aineiston käsittely ja analysointi aloitetaan mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen. Aineiston analysoinnissa voidaan edetä lineaarisesti, vaiheittain tai polveilevasti. (Hirsjärvi yms. 2004, 211-212.)

Otannan onnistuminen on keskeinen tekijä määrällisessä tutkimuksessa, jossa pyritään yleistämään tutkimuksessa saatuja tuloksia perusjoukkoon. Isommasta perusjoukosta pyritään otannan avulla saamaan tieto, joka kuvaa ja vastaa mahdollisimman hyvin perusjoukkoa. (Valli 2010, 114) Tässä opinnäytetyötutkimuksessa on valittu kahden suuren pääkaupungin sosiaaliasemat mukaan, jotta saadaan mahdollisimman laaja otanta perusjoukosta. Vallin (2010, 114) mukaan otannan koko on mietittävä tekijä. Otannan koko riippuu perusjoukon koosta ja tutkittavasta asiasta.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa päädytään otantatutkimukseen muun muassa, mikäli perusjoukko on suuri ja tiedot halutaan nopeasti. Otoksen tulee olla pienoisyjoukko perusjoukosta, jotta tulokset olisivat luotettavia. Otoksen edustavuus tarkoittaa, että otoksessa on samoja ominaisuuksia ja samassa suhteessa kuin perusjoukossa. Otannan vaiheet ovat: perusjoukon määrittäminen, perusjoukkoa kuvaavan rekisterin määrittäminen, otosyksikön määrittäminen (henkilö, perhe, yritys), otantamenetelmän määrittäminen, otoksen koon ratkaiseminen, toteutuksen suunnittelu ja otannan suorittaminen. (Heikkilä 2008, 33-35.)

Otanta tutkimukseen osallistuvista sosiaaliohjaajista tehtiin Helsingin kaupungilla siten, että kaupungin aikuissosiaalityön sosiaaliohjauksen esimies esitti johtaville sosiaalityöntekijöille

tutkimuksen aiheen, jolloin tutkimukseen valikoitui mukaan sosiaaliasema, jossa työskentelee tutkimuksen kannalta sopiva määrä, 18 sosiaaliohjaajaa. Espoon kaupungin osalta edettiin siten, että tutkimusluvan saatuaan tutkijat ottivat itse yhteyttä vaihtoehtoisesti sen sosiaaliaseman johtavaan sosiaalityöntekijään, jossa työskentelee sosiaaliohjaajia eniten, eli 20 sosiaaliohjaajaa. Sekä Espoossa että Helsingissä edettiin samalla tavalla aineiston keruun suhteen. Tutkimuksen kyselylomakkeet ja palautuskuoret toimitettiin sosiaaliasemien johtaville sosiaalityöntekijöille. Johtavat sosiaalityöntekijät jakoivat kyselylomakkeet ja palautuskuoret yhteensä 38 sosiaaliohjaajalle. Lomakkeista palautui yhteensä 22. Puutteellisesti vastattuja ei ollut lomakkeissa yhtään. Johtavia sosiaalityöntekijöitä ohjeistettiin keräämään lomakkeet kirjekuoriin, laitettuina, jolloin työntekijöiden vastaukset eivät menneet myöskään johtavien sosiaalityöntekijöiden tietoisuuteen. Tutkijat kokevat, että vastausten määrä on riittävä tutkimuksen onnistumisen kannalta.

Tutkimusaineisto on kerätty todennäköisyysotantamenetelmää hyväksi käyttäen. Näin yleistämiselle on olemassa perusteita. Otannan avulla on pyritty rakentamaan pienoismalli perusjoukosta, jota aineistoissa on haluttu tutkia ja johon tulokset halutaan yleistää. (Valli 2010, 233.)

7.2.1 Kyselylomakkeen kysymykset

Kyselylomakkeessa voidaan kysyä asioita monella eri tavalla, muun muassa avoimilla kysymyksillä, valmiilla vastausvaihtoehtoilla tai käyttämällä järjestysasteikkoisia mittareita. Yksittäisen kysymyksen muoto ratkaisee sen, millaisesta mitta-asteikosta on kyse ja miten kerättyä aineistoa voidaan analysoida. Asenteiden tai mielipiteiden mittaamiseen sopivin vaihtoehto on Likertin asteikko. Likertin asteikon tulisi sisältää lähtökohtaisesti pariton määrä vastausvaihtoehtoja. Useimmiten yhdestä viiteen siten, että 1= täysin samaa mieltä ja 5=täysin eri mieltä. ”En osaa sanoa” vaihtoehto ei ole aina tarpeellinen, sillä mikäli vastaajalla ei ole mielipidettä, hän voi jättää vastaamatta. (Valli 2010, 119.) Tämän opinnäytetyötutkimuksen kyselylomakkeessa käytettiin valmiita vastauksia sisältäviä Likertin asteikkolla tehtyjä kysymyksiä. Jotta saatu tieto saisi varmistusta, asioita kysyttiin myös avoimilla kysymyksillä. Tutkittaessa työntekijöiden mielipiteitä tekemästään työstä tämä ratkaisu tuntui meistä siihen sopivalta ja oli tutkimuksen reliabiliteettia ajatellen tarpeellinen.

Likertin asteikko on mielipideväittämissä käytetty 4- tai 5-portainen asteikko. Asteikolta vastaaja valitsee parhaiten omaa käsitystään vastaavan vaihtoehdon. Asteikossa vaihtoehto ”ei eri eikä samaa mieltä” saattaa olla liian houkutteleva ja sen pois jättämisestä on usein syytä

harkita, jolloin pakotetaan ottamaan kantaa suuntaan tai toiseen. Kysymykset tulee esittää niin selkeästi, ettei jää epäselväksi, mitä vastauksella tarkoitetaan. (Heikkilä 2008, 53.)

Kyselylomakkeessa kuudella ensimmäisellä (1-6) kysymyksellä haetaan vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen sosiaaliohjaajan työn työorientaatioista ja perspektiiveistä. Kysymykset käsittelevät sosiaaliohjaajien työorientaatioita ja ammatillisen toiminnan lähtökohtia.

Tutkimuskysymykseen ”millaiseksi sosionomi (AMK) arvioi omaa osaamistaan aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajan tehtävissä” vastauksia haettiin kysymyksillä 7, 21-28, 29, 30. Tutkimuskysymykseen sosiaaliohjaajan työtehtävistä ja käytössä olevista menetelmistä haettiin vastauksia kysymyksillä 8-20. Kysymyksillä 31 ja 32 vastauksia haettiin tutkimuskysymykseen sosiaaliohjaajien käsityksistä tehtävänjaosta aikuissosiaalityössä.

7.3 Aineiston analysointi

Vallin (2010, 237) mukaan kysymysten rakentelussa tulee miettiä vastausten syöttämistä tilasto-ohjelmaan. Valmiit vastausvaihtoehdot kannattaa numeroida sekä miettiä miten vastaukset on järkevimmin ja helpoimmin syötettävissä koneelle sekä mitä ja miten niitä aiotaan analysoida. Tässä opinnäytetyötutkimuksessa lomakkeet numeroitiin ne saatuaamme, jonka jälkeen lomakkeet syötettiin tietokoneelle SPSS-ohjelman avulla. Koska kvantitatiivinen menetelmä oli meille molemmille vieras ja SPSS-ohjelman käyttöä piti hieman harjoitella, aineiston analysointi eteni aluksi hyvin maltillisella tavalla.

Kyselylomaketutkimuksessa voidaan erottaa kaksi erilaista tutkimusasetelmaa: poikittais- eli poikkileikkausaineisto- tai pitkittäis- eli seurantatutkimus. Poikittaistutkimuksessa aineisto kerätään yhtenä ajankohtana usealta vastaajalta. Poikkileikkausaineistolla tehtävillä analyyseilla kuvataan eri ilmiöitä. Poikkileikkaustutkimuksella ei kuitenkaan saada selville asioiden syy-seuraus - suhdetta, vaan ainoastaan niiden keskinäinen korrelaatio. (Valli 2010, 134.)Tässä tutkimuksessa on käytetty poikittaisasetelmaa.

Tilastollisin menetelmin voidaan analysoida myös avoimia kysymyksiä. Tällöin luokitellaan vastaukset ryhmiin. Luokitteluja tehtäessä on ennakoon mietittävä ja tarkasteltava saatuja vastauksia, jotta saadaan selville millaisiin luokkiin vastaukset jakaantuvat. Avointen kysymysten etuna on, että niistä voidaan saada hyviä ideoita sekä mahdollisuus saada vastaajan mielipide selville. Avointen kysymysten huonona puolena on, että niihin jätetään helposti vastaamatta ja vastaukset on ylimalkaisia tai että vastaaja ei vastaa suoraan kysymykseen vaan kysymyksen vierestä. (Valli 2010, 126.)

Avointen kysymysten vastaukset luokiteltiin neljään ryhmään, jotka olivat helposti tunnistettavissa: A (tehtäväkuvat), B (yhteiskunnallinen asema), C (osaaminen, koulutus) ja D (vahvuudet, ammatti-identiteetti). Ryhmissä oli helppo tehdä vastausten vertailua ja tulkintaa. Kaikki vastaajat vastasivat kaikkiin kysymyksiin, muutamat vastauksista olivat kyllä varsin lyhyitä. Tutkimuskysymysten kannalta kaikki vastaukset vastasivat täysin esitettyihin kysymyksiin. Suorina lainauksina kootut vastaukset oli helppo yhdistää myös niitä vastaaviin luokkiin, jaettuna Likertin asteikolla tehtyihin kysymysten vastauksiin. Nämä kysymykset olivat jo ennakoon jaettu neljään ryhmään: A (työorientaatiot), B (ammattillisen toiminnan lähtökohta), C (sosiaaliohjaajan työtehtävät aikuissosiaalityössä) ja D (sosiaaliohjaajan oma osaaminen). Luokittelun jälkeen aineisto on kvantifioitu, eli laskettu kuinka monta kertaa sama asia esiintyy sosiaaliohjaajien kuvauksissa.

7.4 Tutkimuksen validiteetti

Tutkimuksen tavoitteena on saada luotettavaa ja totuudenmukaista tietoa. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytetään validiteetti- ja reliabiliteettikäsitteitä, jotka tarkoittavat luotettavuutta. Validiteetin tarkoituksena on löytää tutkimusongelman kannalta oikeat asiat ja reliabiliteetissa tarkoitetaan tutkimustulosten pysyvyyttä. (Kananen 2008, 79.)

Määrällisessä tutkimuksessa selvitetään määriä, riippuvuuksia ja syyseurauksia. Tilastollisen päättelyn lähtökohtana on, että saadut tulokset voidaan yleistää koskemaan perusjoukkoa, josta havaintoyksiköt on poimittu. Usein tyydytään suppeaan osaan perusjoukkoa eli otokseen, josta tehdään johtopäätökset. Tilastollisessa menetelmässä yksinkertaisimmillaan tulokset esitetään taulukkomuodossa suhteellisina osuuksina eli prosentteina, jolloin oletetaan jakauman vastaavan ilmiötä myös perusjoukossa (Kananen 2008, 51-52).

Mittauksen luotettavuuden tärkein edellytys on, että tutkimus on tehty tieteelliselle tutkimukselle annettujen kriteerien mukaisesti. Mittauksen hyvyttä ja luotettavuutta kuvataan kahdella käsitteellä: validiteetilla ja reliabiliteetilla. Nämä muodostavat yhdessä mittarin kokonaisluotettavuuden. Tutkimusaineiston laatuun vaikuttavat käsittelyvirheet, mittausvirheet, peitto- ja katovirheet ja otantavirheet. (Heikkilä 2008, 135.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa yksinkertainen tapa osoittaa otantaan perustuva luotettavuus on verrata otoksen rakennetta perusjoukon rakenteeseen (Kananen 2008, 86-87). Tutkimuksessa otoksena oli 22 sosiaaliohjaajaa koko 128 sosiaaliohjaajan perusjoukosta. Vastausprosentti Helsingin osalta valitussa yksikössä oli 88,88 % ja Espoossa vastausprosentiksi jäi 30 %. Kaupungeissa on yhteensä 128 sosiaaliohjaajaa, jonka mukaan tutkimukseen osallistuneet ovat 17,18 % koko sosiaaliohjaajien perusjoukosta. Vastaajista 21 olivat suorittaneet sosionomi (AMK) tutkinnon vuosina 2003-2012. Heistä seitsemän oli toiminut

aiemmin sosiaalityöntekijänä ilman muodollista kelpoisuutta. Vastaajista yksi oli suorittanut sosiaalihoajan tutkinnon

Teimme ensimmäistä kertaa määrällistä tutkimusta, joten ajoittain oli jokseenkin haasteellista SPSS-ohjelman käyttäminen ja avointen kysymysten vastausten liittäminen tuloksiin. Tässä tutkimuksessa avoimet kysymykset analysoitiin sanasta sanaan. Sanat jotka liittyivät osaamiseen, tehtävänjakoon tai työn sisältöön poimittiin hyvin tarkkaan. Avointen kysymysten vastaukset saattoivat sopia useampaan tutkimuskysymykseen, joten vastausten tarkka läpikäynti sanatarkasti oli oleellista.

Tutkimuksen validiudella eli pätevyydellä tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoituskin mitata. Virheitä ei tule pätevässä tutkimuksella olla. Tämä tarkoittaa sitä, millä tavalla tutkittavat ovat ymmärtäneet mittarin, kyselylomakkeen kysymykset. (Vilkka 2005, 161.)

Heikkilä (2008, 186) toteaa validiteetin kuvaavan missä määrin on onnistuttu juuri siinä mitä pitikin mitata. Kyselytutkimuksessa kysymykset vaikuttavat ensisijaisesti siihen miten tutkimus onnistuu, eli saadaanko niiden avulla ratkaistua tutkimusongelma.

Tutkimusraportissa tukija arvioi koko tutkimuksen luotettavuutta käytössä olevien tietojen perusteella. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että otos on edustava ja tarpeeksi suuri, vastausprosentti korkea ja kysymykset mittaavat oikeita asioita. (Heikkilä 2008, 188.)

Tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden takaa parhaiten hyvien tieteellisten menettelytapojen noudattaminen. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää muun muassa tieteellisiä tietoja, taitoja ja toimintatapoja. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkijat noudattavat rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisen esittämisessä sekä niiden arvioinnissa. Tutkijoiden tulee käyttää eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä toteuttaa tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tutkimuksensa tuloksia julkaistessa. Tutkijoiden tulee ottaa muiden tutkijoiden työ ja heidän saavutuksen huomioon. Tutkimus tulee olla suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti, ja tieteelliselle tiedolla asetettujen vaatimusten tavalla. (Kuula 2006, 34-35.)

Tutkimuksella tulee saada luotettavia vastauksia tutkimuskysymyksiin, jolloin tutkimus on onnistunut. Tutkimus tulee tehdä rehellisesti ja puolueettomasti ja siten, ettei vastaajille aiheudu tutkimuksesta haittaa. (Heikkilä 2008, 29.)

7.5 Opinnäytetyön prosessin arviointi ja eettisyys

Alkuperäisessä suunnitelmassa opinnäytetyön toteutuksesta tarkoituksena oli tutkia Vantaan kaupungin aikuissosiaalityötä, jossa on käynnissä tutkimushetkellä aiheeseen liittyvä organisaatiouudistus. Tutkimuksen toteutuksessa omassa työyhteisössä tehtävän tutkimuksen kohdalla ovat korkeat eettiset vaatimukset tutkimuksen sisällön, tarkoituksen, menetelmien ja henkilöiden tunnistettavuuden osalta. Omassa työyhteisössä tutkimuksen eettisyys nousi haasteeksemme. Tämän seurauksena päätimme hakea tutkimussuunnitelmaa muuttamatta tutkimuslupaa Helsingin ja Espoon kaupungeilta.

Tutkijalla itsellään on vastuu tieteellisen käytännön noudattamisesta ja tutkimuksen rehellisyydestä sekä vilpittömyydestä (Reynolds 1987, 196-204). Myös Uusitalo (2001, 30-31) toteaa tutkijalla olevan eettisiä velvoitteita. Tutkimuksen tulee tähdätä luotettavaan tuloksiin, sekä torjua tulosten väärinkäyttöä ja virheellisiä tulkintoja. Tutkijalla on velvollisuuksia tietojen antajia ja kohdehenkilöitä kohtaan. Tutkimuksen tulee perustua kohdehenkilöiden suostumukseen ja tutkijan tulee suojella kohdehenkilöiden ja organisaatioiden etua.

Tässä tutkimuksessa noudatimme rehellisyyttä ja vilpittömyyttä, koska aineisto käytiin läpi tarkasti. Tutkimusta varten anoimme myös tutkimuslupan Helsingin kaupungin sosiaalipalveluista sekä Espoon kaupungin sosiaalipalveluista syksyllä 2013. Tutkimusluvut saatuaamme toimitimme kyselylomakkeet kummankin kaupungin yhdelle sosiaaliasemalle. Kyselylomakkeet saatuaamme takaisin aloitimme aineiston analysoinnin välittömästi. (ks. liite 2 ja 3)

Kiinnostus opinnäytetyölle lähti omasta työstämme ja halustamme tutkia sosionomien osaamista sosiaalityön osaajina ja tekijöinä. Opinnäytetyöprosessimme oli monivaiheinen. Teimme opinnäytetyötä syksystä 2012, alkuun keräten teoria-aineistoa. Teoreettiseen viitekehykseen löysimme kirjallisuutta sosiaalityöstä. Sosiaaliohjauksesta tai sosionomin työstä oli kirjallisuutta vielä heikosti saatavilla. Aineiston käsittely muodostui ajoittain aikaa vieväksi ja mekaaniseksi.

Tutkimustuloksia voidaan käyttää vain niihin tarkoituksiin, joihin on saatu kohteen suostumus. Tulokset tulee raportoida siten, että yksittäisiä kohteita ei voida tunnistaa. (Uusitalo 2001, 30-31.) Myös Kuula (2006, 64) tuo esiin, että tutkimuksessa yksityisyyden kunnioittaminen tarkoittaa, että vastaajilla on oikeus määrittää se, mitä tietojaan he tutkimuskäyttöön antavat. Tutkimustekstit tulee kirjoittaa siten, että yksittäiset tutkittavat ovat tunnistamattomissa.

Tutkimuksessa oli suppea otos, jolla on laaja populaatio ja tutkimukseen osallistuneita toimistoja ei ole mainittu tutkimuksessa, joka suojaa tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tunnistamattomuutta.

Aineisto analysoitiin SPSS-ohjelmalla, ja avoimet vastaukset jaettiin luokkiin seuraavasti: työorientaatiot, tehtävänkuvat, osaaminen ja tehtävänjako. Aineiston analysointi oli ajoittain haastavaa, sillä teimme ensimmäistä kertaa määrällistä tutkimusta ja tutkimuslomakkeemme sisälsi myös avoimia kysymyksiä. Tutkimusta tehdessä huomasimme, että tutkimuskysymykset eivät vastanneet kyselylomakkeissa kysyttyihin kysymyksiin. Tämä vaikeutti alkuvaiheessa tutkimuksen etenemistä, koska jouduimme joka kerta miettimään mihin tutkimuskysymykseen vastasivat kyselylomakkeen kysymykset. Tutkimuskysymysten uudelleen muotoilu auttoi jäsentämään tutkimustuloksia. Kyselylomakkeesta saadut avoimet vastaukset kävimme sanasta sanaan läpi, joka lisäsi aineiston analysoinnin luotettavuutta.

8 Tutkimuksen tulokset

Lomakkeessa kvantitatiiviset kysymykset 1-28 on suoritettu kvantitatiivisella kyselylomakkeella, kysymykset 29-32 ovat olleet avoimia kysymyksiä. Vastauksista avoimiin kysymyksiin erottuivat seuraavat luokat: osaaminen ja tehtäväjako, jotka vastasivat myös tutkimuskysymyksiimme.

8.1 Sosiaaliohjaajan työorientaatiot ja perspektiivit

Kysyttäessä sosiaaliohjaajan työorientaatioista, vastaajista 73 % koki tekevänsä ennaltaehkäisevää ja varhaista puuttumista, 60 % koki tekevänsä kuntouttavaa työtä. Melkein puolet vastaajista koki yhteisö- ja rakenteellisen työn olevan osa sosiaaliohjaajan tehtäviä aikuissosiaalityössä kun taas 37 % vastaajista koki, etteivät tee rakenteellista työtä. Täysin eri mieltä kuntouttavan ja ennaltaehkäisevän työn osuudesta sosiaaliohjaajan työssä työorientaationa ei ollut kukaan.

Palvelujärjestelmäkeskeisen toiminnan olevan keskeinen osa työtä koki 82 % sosiaaliohjaajista. 73 % sosiaaliohjaajista koki terapeuttisen toiminnan olevan toiminnan lähtökohtana sosiaaliohjaajan työssä. Yhteiskuntakriittisen toiminnan olevan sosiaaliohjaajan työn lähtökohtana kokivat puolet vastaajista. Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä. (kts. kuvio 1) Taulukossa esitelty vastaajat lukumäärinä.

Taulukossa 1 nousevat esille seuraavat tulokset: vahvimpana palvelujärjestelmäkeskeinen toiminta ja heikoimpana kuntouttava työorientaatio.

Kysymys	N	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei eri eikä samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysi samaa mieltä	KA	Hajonta
Kuntouttava sosiaalityö	22	0	4	5	12	1	3,45	0,86
Yhteisö/ rakenteellinen työ	22	5	3	4	8	2	2,95	1,36
Ennaltaehkäisevä/ varhainen puuttuminen	22	0	2	2	10	6	3,82	1,05
Palvelujärjestelmä-keskeinen toiminta	22	0	1	3	9	9	4,18	0,85
Terapeuttinen toiminta	22	0	2	4	14	2	3,73	0,77
Yhteiskuntakriittinen toiminta	22	0	5	6	9	2	3,36	0,95

Taulukko 1: Sosiaaliohjaajan työorientaatiot ja ammatillisen toiminnan lähtökohdat

Avoimilla kysymyksillä ei haettu vastauksia työorientaatio- ja ammatillisen toiminnan lähtökohtiin, mutta vastauksissa työorientaatioita ja ammatillisen toiminnan lähtökohtiin liittyviä kommentteja nousi esiin yhteensä 30. Yhdessä kommentissa sosiaaliohjaajan työ koettiin kuntouttavaksi työksi. Viidessätoista kommentissa sosiaaliohjaajat kokivat työn olevan palvelujärjestelmäkeskeistä toimintaa. Kahdeksan kommenttia kuvasi sosiaaliohjaajien tekävän terapeuttista työtä. Kahdessa kommentissa näkyi työ olevan yhteiskuntakriittistä. Verkostotyöskentely nousi esiin neljä kertaa.

Kaiken kaikkiaan vastausten perusteella korostui palvelujärjestelmäkeskeinen työ ja heikoimpana näyttäytyi yhteiskuntakriittinen toiminta. Palvelujärjestelmäkeskeisen työn ei koettu kuitenkaan tarkoittavan pelkästään etuuskäsittelyä, koska työ sisälsi myös suunnitelmallisuutta.

8.2 Sosiaalihjaajan osaaminen aikuissosiaalityössä

Vahvimpina sosiaalihjaajat kokivat ammattiosaamiseensa kuuluvan ohjaus- ja neuvontataidot, eettisen osaamisen, asiakastyön osaamisen, tiedonhankintataitojen sekä ongelmien tunnistamisen ja jäsentämisen. Toiseksi vahvimpana osaamisena nousi sosiaalialan palvelujärjestelmän tunteminen sekä yhteiskuntakriittinen ja osallistava osaaminen. Noin puolet vastaajista koki omaavansa hyvää osaamista tutkimuksellisesta kehittämistyöstä ja puolet vastaajista ei ottanut kantaa osaamiseen hyvistä johtamisen osaamisen taidoista. (kts kuvio 2)

Kysymys	N	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei eri, eikä samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	KA	Hajonta
Omaan hyvät ohjaus ja neuvontataidot	22	0	0	1	7	14	4,59	0,59
Omaan työssäni vahvaa sosiaalista eettistä osaamista	22	0	0	0	9	13	4,59	0,50
Tunnen hyvin sosiaalialan palvelu järjestelmän	22	0	3	2	9	38	4,00	1,02
Osaamiseni on yhteiskunnallisesti kriittistä ja osallistavaa	22	0	3	3	14	2	3,68	0,84
Omaan hyvää osaamista tutkimuksellista kehittämistä	22	2	7	3	10	0	2,95	1,09
Omaan hyvät johtamisosaamisen taidot	22	2	3	10	5	2	3,09	1,06
Omaan hyvät tiedonhankinnan taidot	22	0	0	0	9	13	4,59	0,50
Kykenen tunnistamaan ja jäsentämään ongelmia	22	0	0	0	6	16	4,73	0,45

Taulukko 2: Sosiaaliohjaajien oman osaamisen arviointi aikuissosiaalityössä

Avoimessa kysymyksessä sosiaaliohjaajien vahvuuksista nostivat he esiin erilaisen osaamisen yhteensä 106 kertaa. Vahvuutena koettiin olevan hyvän asiakastyön osaaminen, joka nousi esille 53 kertaa. Kyky tunnistaa ja jäsentää ongelmia nousi esiin 13 kommentissa vahvuutena työssä. Ohjaus ja neuvonta esiintyivät yhteensä 12 kommentissa vahvana osaamisena.

Sosiaalialan palvelujärjestelmän hyvä tunteminen nousi esiin 12 kommentissa. Kuudessa kommentissa nousi esiin sosiaaliohjaajan eettinen osaaminen. Lisäksi kolmessa kommentissa koettiin, että sosiaaliohjaajan osaaminen jää varjoon.

Avoimissa kysymyksissä sosiaaliohjaajien haasteet työssä nousivat esiin yhteensä 58 kertaa. Asiakkaiden moniongelmallisuuden sosiaaliohjaajat nostivat haasteeksi työssä 12 kommentissa. Työn rajaaminen ja priorisointi nähtiin haasteena 11 kertaa. Ammatillisuuden ylläpitäminen ja ammatti-identiteetin vahvistaminen nähtiin haasteena kahdeksassa kommentissa. Asiakasmäärien kasvaminen nähtiin haasteena vastauksissa seitsemän kertaa. Työssä jaksaminen nähtiin haasteena kuusi kertaa. Kiire ja ajan puute työssä nousi esiin kuusi kertaa. Palvelujärjestelmän kokonaisvaltainen tunteminen koettiin haasteeksi kahdessa kommentissa. Yhden kerran kommenteissa nousi haasteena esiin puutteellinen kommunikointi työyhteisössä, jatkuvuuden puute, puutteelliset ohjeet, jatkuva muutos, byrokraattinen työ ja akuutin työn paljous.

Vastauksissa korostui kaiken kaikkiaan asiakastyön osaamiseen liittyvä osaaminen. Heikompana koettiin kehittämisen ja johtamisen osaaminen.

8.3 Sosiaaliohjaajan työtehtävät aikuissosiaalityössä

Sosiaaliohjaajat toteuttavat työssään sosiaaliturvatehtäviä ja asiakkaan palvelutarpeen arviointia, jotka nousivat vahvimpina esille. Seuraavaksi vahvimpina nousivat esille aktivoivat työt ja verkostotyö. Vastauksissa nousi esille vahvasti myös sosiaalisten ongelmien selvittäminen, suunnitelmallinen sosiaalityö, sekä palveluohjauksen ja palveluprosessin koordinointi. Heikoimmiksi sosiaaliohjaajien työtehtävistä nousi ryhmätoiminta ja sosiaalisen raportoinnin tuottaminen. Eniten hajontaa nousi esille työtehtävissä tuottaa ja dokumentoida tietoa.

Kysymys	N	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei eri eikä samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	KA	Hajon- ta
Toteutan työssäni sosiaaliturva-työtä	22	0	0	0	7	15	4,68	0,48
Kykenen työssäni selvittämään sosiaalisia ongelmia	22	0	2	1	13	6	4,05	0,84
Arvioin työssäni asiakkaan palvelutarpeen	22	0	1	0	6	15	4,59	0,73
Laadin palvelu/sosiaalityön-suunnitelmia työssäni	22	0	3	5	8	6	3,77	1,02
Toteutan työssäni palvelusuunnitelman/sosiaalityön suunnitelman seuranta ja arviointia	22	0	3	3	11	5	3,82	0,96
Työni on aktivoivaa	22	0	0	1	14	7	4,27	0,55
Työni on psykososiaalista	22	0	0	3	15	4	4,05	0,56
Työni on palveluohjauksen koordinointia	22	0	3	4	11	4	3,73	0,93
Työni on palveluprosessin koordinointia	22	0	2	5	12	3	3,73	0,83
Työni on verkostotyötä	22	0	1	1	9	11	4,36	0,79
Työni on ryhmätoimintaa	22	9	6	1	6	0	2,18	1,26
Työtehtäväni on tuottaa ja dokumentoida tietoa	22	3	4	5	7	3	3,14	1,28
Tehtäväni on sosiaalisen raportoinnin tuottaminen	22	4	4	8	6	0	2,73	1,08

Taulukko 3: Sosiaaliohjaajan työtehtävät ja menetelmät aikuissosiaalityössä

Myös avointen kysymysten vastauksissa työtehtävät nousivat esiin yhteensä 94 kertaa. Avoimilla ei ole haettu vastauksia tutkimuskysymykseen sosiaaliohjaajan työtehtävistä, mutta vastaukset sisälsivät kommentteja työtehtävistä. Psykososiaalinen työ ilmeni kommentteissa 19 kertaa. Aktivoiva työ nousi esiin vastauksissa yhteensä 13 kertaa. Sosiaaliturvatyön toteutus nousi esiin yhteensä 11 kommentissa. Asiakkaiden palvelutarpeen arviointi nousi esiin yhteensä kahdeksassa kommentissa. Sosiaalisten ongelmien selvittämiseen liittyviä kommentteja oli seitsemän. Sosiaalityönsuunnitelmien laatiminen ja toteutus nousi esiin vastauksissa yhteensä seitsemän kertaa. Myös verkostotyö nousi esiin kuusi kertaa. Dokumentointi mainitaan vastauksissa kaksi kertaa. Lisäksi vahvimpana nousi esille sosiaaliohjaajien kommentteissa se, etteivät sosiaaliohjaajan työtehtävät poikkea sosiaalityöntekijöiden työtehtävistä, yhteensä 21 kertaa.

”sosiaaliohjaajat tekevät vähän kaikkea” ja ”pikkusossun töitä”.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että vahvimpana olivat palvelutarpeen arviointi ja suunnitelmallinen työ. Heikoimmaksi koettiin ryhmätyö, dokumentoinnin tuottaminen ja sosiaalinen raportointi. Mielenkiintoisena tutkimustuloksena voidaan pitää, että ryhmätyöskentelyä ei juuri toteuteta.

8.4 Sosiaaliohjaajien käsitys tehtävänjaosta aikuissosiaalityössä

Avoimilla kysymyksillä 31 ja 32 haettiin vastauksia tutkimuskysymykseen: mikä on sosiaaliohjaajien käsitys tehtävänjaosta aikuissosiaalityössä.

Kysymyksellä ”onko tehtävien jakaminen sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien välillä tarkoituksenmukaista” tehtävänjaon tarkoituksenmukaisuus nousi vastauksissa esiin yhteensä 55 kertaa. Tehtäväjakoa ei koettu tarkoituksenmukaiseksi 46 kommentissa ja yhdeksässä kommentissa tehtävänjako koettiin tarkoituksenmukaiseksi.

Vastauksista nousee esille, ettei sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden tehtäväjako ole selkeä, yhteensä 19 kertaa.

”Tehtäväjaon ero tuntuu usein veteen piirretyltä”

”Rajanveto stt/soh on teennäinen. Työnkuva ei eroa juurikaan”

”Tehtävänjako on ennemminkin muodollisuus, meillä kyseessä käytännössä ennemminkin asiakasryhmien jako, työ pitkälti samaa kuin sosiaalityöntekijällä”

”Koen, että työ jota teemme ei poikkea toisistaan”

"Mielestäni tehdään kaikki samaa työtä"

Sosiaaliohjaajien vastauksista nousi esille, että arkityö poikkeaa tehtävien määrittelystä ja sosiaaliohjaajien työ koettiin laaja-alaiseksi. Tämä esiintyi 12 kommentissa.

"sosiaaliohjaajan rooli on ristipaineessa - tekee sen mitä etuuskäsittely ei ehdi eikä sosiaalityö ota"

"Työ on epämääräistä etuuskäsittelijän ja sosiaalityöntekijän sekoitusta"

"ohjaajat tekee vähän kaikkea"

"Ei varsinaisesti sillä käytännössä joutuu tekemään kaikkea"

Kahdessatoista kommentissa koettiin, että tehtävänkuvat ovat alimitoitettu sosiaaliohjaajien osaamiseen nähden. Kommenteissa sosiaaliohjaajan koettiin tekevän sosiaalityöntekijälle määriteltyjä työtehtäviä.

"Enemmän koulutusta vastaavaa työtä!"

"saada tehdä omaa työtä, ei etuuskäsittely, ei sosiaalityöntekijän"

"Ohjaat tekevät kaikkea, ja sossun loman ajaksi ei sijaista vaan ohjaaja tekee hänenkin työt... OU-TO-A!"

"koen, että sosionomit olisivat päteviä myös sosiaalityölle määriteltyihin tehtäviin, mikäli työn kuva sen sallisi"

Viimeinen avoin kysymys haki vastauksia kysymykseen vahvistaako tehtävänjako sosiaaliohjaajien ammatti-identiteettiä. Vastaajista 20 olivat sitä mieltä, että tehtävänjako ei vahvista ammatti-identiteettiä, kaksi vastaajaa jätti vastaamatta kysymykseen.

"Työ ei vahvista ammatti-identiteettiä",

"ammatti-identiteetti pitää löytää sisältäpäin"

"identiteetti on erittäin epäselvä"

"En tunnista ammatti-identiteettiäni neuvonta- ja ohjauspalveluiden sekä tuen päätösteon ehdoilla"

"Sosiaaliohjauksen identiteetti on nuori alue, tarvitaan siihen selkeyttä."

"Pitäisi myös tehdä selkeämpi jako etuuskäsittelyn ja sosiaaliohjauksen/työn välille"

Tulosten perusteella erottuu sosiaaliohjaajien neljä erilaista näkemystä tehtävänjakoon liittyen. Ensimmäinen näkemys liittyi siihen, että tehtävänjako on enemmän muodollisuus, joka ei toteudu arkityössä. Toinen näkemys liittyy sosiaaliohjaajan ristipaineiseen rooliin työtehtävissä. Kolmannessa näkemyksessä sosiaaliohjaajat toivat esiin vastakkaisia kokemuksia tehtävän jaosta, toisaalta haluttiin tehdä omaa työtä ja toisaalta koettiin pätevyyttä sosiaalityöntekijöille määritettyihin tehtäviin. Viimeinen näkemys pohjautuu ajatukseen, että sosiaaliohjaus nuorena alueena vaatii selkeyttä työtehtäviin, jotta ammatti-identiteetti saisi vahvistusta.

9 Johtopäätökset

Opinnäytetyötutkimuksen tavoitteena oli selvittää sosiaaliohjaajien, sosionomi (AMK) osaamisalueita aikuissosiaalityössä. Kyselylomakkeen tulokset ja avointen kysymysten vastaukset jaettiin yhteensä neljään eri luokkaan tutkimuskysymysten mukaisesti. Luokkien avulla kuvattiin sosiaaliohjaajien toteuttamaa työtä sekä sosiaaliohjaajien kokemuksia aikuissosiaalityön tehtäväjaosta osana työskentelyä.

Tutkimuksessa esitetyiden tulosten perusteella sosiaaliohjaus näyttäytyy palvelujärjestelmäkeskeisenä työskentelynä, joka painottuu sosiaaliturvatyöhön, ilman selkeää tehtävämäärittelyä. Tulosten perusteella osaaminen näyttäytyy asiakastyön osaamisessa. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että sosiaaliohjaajan työ on moninaista ja haasteellista. Sosiaaliohjaajien näkemyksissä korostuu ”ristipaineinen” rooli aikuissosiaalityössä. Seuraavaksi esitellään johtopäätökset.

9.1 Palvelujärjestelmäkeskeisesti painottunut sosiaaliohjaus

Sosiaaliohjaus on tulosten perusteella keskittynyt tarjoamaan asiakkaille ohjausta ja neuvontaa. Ennaltaehkäisevän ja varhaisen puuttumisen tärkeys nousi työorientaatioista vahvimaksi. Kuten myös Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelman julkaisun (2005:13, 37-38) mukaan sosiaalityön uudistaminen edellyttää seuraavia työorientaatio- ja erikoistumisperustoja: kuntouttava sosiaalityö, yhteisötyö, rakenteellinen sosiaalityö sekä ennalta ehkäisy ja varhainen puuttuminen. Orientaatiot muodostavat sosiaalityön osaamisperustan ja ne tarkoittavat erityisosaamisen kehittämistä laaja-alaisina kokonaisuuksina.

Paynen (2005, 8-9) nimeämät perspektiivit on nimetty palvelujärjestelmäkeskeisiksi, terapeuttisiksi ja yhteiskuntakriittisiksi. Tutkimuksessa keskeisenä tuloksena voidaan nähdä työn olevan näiden perspektiivien toisiaan täydentäviä.

Sosiaaliohjauksen työorientaationa nähtiin vahvasti olevan myös yhteisö- ja rakenteellinen työ. Ammatillisen toiminnan lähtökohtana sosiaaliohjaajat nostivat palvelujärjestelmäkeskeisen toiminnan. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että sosiaaliohjaajien työ rakentuu palvelujärjestelmäkeskeisessä perspektiivisen toiminnan ympärille. Kuten myös Payne (2005, 8-9) toteaa sosiaalityön olevan yksilöllistä ja sitä tehdään palvelujärjestelmän kontekstissa. Sosiaalityön tavoitteena on tarjota etuuksia, jotka auttavat yksilöitä ongelmissaan ja helpottavat sopeutumista yhteiskuntaan. Palvelujärjestelmän uudistukset ovat sosiaalityön perusta.

9.2 Sosiaaliohjaajan osaaminen aikuissosiaalityössä

Sosiaaliohjaajien osaaminen painottui aikuissosiaalityössä ohjaus- ja neuvontataitoihin, eettiseen osaamiseen, asiakastyön osaamiseen, tiedonhankintataitoihin sekä ongelmien tunnistamiseen ja jäsentämiseen. Vahvana osaamisen nousi esille myös sosiaalialan palvelujärjestelmän tunteminen sekä yhteiskuntakriittinen ja osallistava osaaminen. Rouhiainen-Valo ym. (2010, 13-16) jäsentävät sosionomien (AMK) ydinosuamista kuuden kompetenssin kautta: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmän osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen ja johtamisosaaminen.

Työn painotuksen voidaan tulosten perusteella nähdä olevan asiakastyön osaamisessa, sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemisessa, ongelmien tunnistamisessa ja jäsentämisessä, aktivoivassa työssä ja eettisessä osaamisessa. Tuloksissa nousi esille myös sosiaaliohjaajan osaamisen varjoon jääminen.

Borgman (2006, 181) toteaa sosionomien (AMK) liittävän ydinosuamisensa asiakastyöhön ja siinä vaadittaviin taitoihin. Sosionomien työssä korostuu arjen tuntemus, sisältäen asiakkaan rinnalla kulkemisen rinnalla tarvittavia vuorovaikutus-, ohjaus- ja neuvontataitoja. Sosionomien (AMK) työ on luonteeltaan moniammatillista yhteistyötä, työtä ei juurikaan tehdä yksin.

Sosiaaliohjaajien työn voidaan nähdä tulosten perusteella olevan moninaista. Kuten myös Mäkinen ym. (2010, 62,64,107) ja Borgman (2006, 164) toteavat, sosiaaliohjaus on enemmän käytännön ohjaustyötä ja sosionomien osaaminen on laaja-alaista, he ovat ihmisten tukijoita arkielämän eri tilanteissa ja pulmissa.

Sosiaaliohjaajat nostavat vahvuudeksi työssään, kuten myös Borgman (2010, 188) on todennut sosionomien (AMK) nostaneen, eettisyyden, sitoutumisen sekä sellaisen osaamisen ja työntekijöiden ominaisuudet, jotka erottavat heidät muista lähialojen työntekijöistä.

9.3 Sosiaaliohjaajan moninaiset työtehtävät

Aikuissosiaalityön työtehtäviä ovat: aktivointi, talousneuvonta, ohjaus ja muu voimavaroja vahvistava toiminta, kuten kuntotuttava työote. Aikuissosiaalityö on moniammatillista työtä, jossa asiakkaan kanssa laaditun palvelusuunnitelman toteutumista tarkastellaan ja arvioidaan säännöllisesti. Asiakkaiden tarpeiden pohjalta määrittyvät toimintamuodot ja -menetelmät. (Mäkinen ym. 2010, 92.) Tutkimuksessa paikantuu Mäkisen ym. (2010) toteama aikuissosiaalityön moniammatilliset piirteet. Tutkimuksessa keskeisinä sosiaaliohjauksen tehtävistä voidaan tulosten perusteella pitää sosiaaliturvatehtäviä, asiakkaan palvelutarpeen arviointia, aktivoivaa työtä, psykososiaalista työtä ja verkostotyötä. Sosiaaliohjauksessa vahvasti nousivat esille myös sosiaalisten ongelmien selvittäminen, suunnitelmallinen sosiaalityö, palveluohjauksen ja palveluprosessin koordinointi. Sosiaaliohjauksen voidaan nähdä ulottuvan myös ryhmätoimintaan ja sosiaalisen raportoinnin tuottamiseen. Tulosten voidaan nähdä olevan ihmisten arkielämän, sosiaalisen toimintakyvyn ja kasvun tukemista. Kuten Mäkinen ym. (2010) toteavat sosionomien (AMK) työn tehtävistä.

9.4 Sosiaaliohjaajan ristipaineinen rooli

Sosiaaliohjaajat eivät kokeneet tehtävänjakoa tarkoituksenmukaisena eivätkä selkeänä aikuissosiaalityössä. Kuten Borgman (2010, 204) toteaa, sosiaaliohjaus aikuissosiaalityössä on vasta kehityksessä työmuodoksi sosiaalipalvelutoimistossa.

Koettiin, että sosiaaliohjausta ei ollut määritelty selkeästi. Koettiin myös, että käytännön työ oli toista mitä tehtävänkuville oli määritelty ja tehtävänkuvat ovat ristiriidassa asiakasprosessin kanssa. Sosiaaliohjaajan koettiin olevan ristipaineessa. Sarvimäen & ym. (2007, 14, 11) mukaan suositusten sosiaalihuollossa toimivien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työnjakoa tulisi selkeyttää perustuen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettuun lakiin. Sosiaalihuollon eri ammattiryhmien osaamista yhdistetään tarkoituksenmukaisesti asiakasprosessin eri vaiheissa toimivaksi kokonaisuudeksi niin, että sosiaalihuollon eri ammattiryhmien ryhmä- tai tiimityöllä varmistetaan palvelun vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta. Myös Talentian (17.2.13) mukaan sosionomien osaaminen tulisi ottaa laajemmin käyttöön. Sosiaalialalla uudistetaan tehtävärakenteita, minkä tavoitteena on selkiinnyttää ja jakaa tehtäviä nykyistä tarkoituksenmukaisemmin sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien välillä.

Tulosten perusteella koettiin, että koulutuksesta saatu osaaminen riittää myös nykyisin sosiaalityöntekijän tehtäviin. Borgman (2010, 190, 204) korostaa, että sosiaalialan yhteiskunnallista vaikuttavuutta murentaa hierarkinen ja eroja korostava suhtautuminen

toisiin ammattiryhmiin alan sisällä. Epäselvä tilanne on aiheuttanut kitkaa eri korkeakoulututkinnon suorittaneiden välillä vaikeuttaen eri koulutustasojen hyödyntämistä moniammatillisessa työyhteisössä.

Tehtävänjaon koettiin olevan veteen piirretty viiva ja teennäinen. Borgman (2010, 206) toteaa, että sosiaaliohjaajien AMK-tutkinto antaa valmiudet toimia itsenäisesti sosiaalisen tuen, neuvonnan ja ohjauksen tehtävissä sosiaalityöntekijän työparina. Tutkimuksen sosiaaliohjaajat eivät selkeästi kokeneet itseään sosiaalityöntekijän työpariksi vain pikemminkin ”pikku-sossuiksi”. Borgmanin määritelmä on ymmärrettävissä, että sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnkuissa ei ole huomattavia eroja.

Tehtävänjaon ei koettu myöskään vahvistavan ammatti-identiteettiä. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset (2007, 18, 22) -selvityksessä todetaan sosiaaliohjaajan olevan ammattinimike sosiaalialan tehtävissä, joissa edellytetään sosiaalialan ammattikorkeakoulutasoista koulutusta. Sosionomi (AMK) -tutkinto antaa valmiuksia työskennellä sosiaaliohjaajan tehtävissä sosiaalihuollon eri sektoreilla. Työnantaja määrittelee viime kädessä koulutuksen soveltuvuuden tiettyyn sosiaaliohjaajan tehtävään. Tehtäväkuvien määrittely jää kunnille, mikä näkyy tuloksissa ylhäältä alaspäin suuntautuneena eikä vahvista ammatti-identiteettiä. Myöskään Talentia (17.2.13) ei ole määritellyt sosionomi (AMK) - tutkinnon omaaville selkeitä tehtäväkuvia, vaan todennut heidän voivan työskennellä julkisen että yksityisen sektorin sosiaalialan asiantuntemusta vaativissa työtehtävissä, esimerkiksi sosiaalihuollon erilaisissa ohjaus- ja kasvatustehtävissä sekä julkisen ja yksityisen sektorin palveluyksiköiden johto- ja esimiestehtävissä.

Sosiaalipalveluiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta on pyritty parantamaan työnjaolla. Työnjaon tavoitteena on asiakkaan ja yhteisöjen hyvinvoinnin vahvistaminen. Tukemalla selkeää työnjakoa ja töiden organisointia tuetaan työyhteisöjä ja yksittäisiä työntekijöitä, työssä jaksamiseen ja työniloa, jolloin työ on vaikuttavampaa ja tuloksellisempaa. Työn ollessa sopivasti haastavaa suhteessa omiin taitoihin ja osaamiseen, mahdollistuu syvä keskittyminen ja syntyy työniloa. (Mäkinen ym. 2010, 85.)

10 Pohdinta

Oma kokemuksemme sosiaaliohjaajan työssä aikuissosiaalityössä sai meidät kiinnostumaan sosiaaliohjauksen merkityksestä sosiaalityössä. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada kaikki se tieto, mitä sosiaaliohjaajan toteuttama työ on ja voiko sitä pitää osana sosiaalityötä. Tutkimuksen osa-alueita ovat sosiaaliohjaajien työn orientaatiot ja perspektiivit, sosiaaliohjaajan työtehtävät, sosiaaliohjaajien osaaminen ja tehtäväjako organisaatiossa. Tutkimuksen tavoitteet ovat toteutuneet kokonaisuudessaan. Tulokset olemme onnistuneesti analysoineet ja luokitelleet sen perusteella, mitä aineistosta nousi esiin sosiaaliohjaajien näkemyksistä. Sosiaaliohjaajien ääni saatiin kuuluviin, mikä on merkityksellistä, jos halutaan kehittää ja uudistaa sosiaalialan toimintaa. Tulosten perusteella työnkuvien tarkastelu olisi paikallaan. Sosiaaliohjauksen jalkauttaminen on mahdollista pienillä oivalluksilla, joita sosiaaliohjaajat toivat esille tutkimuksessa. Tutkimuksen tulokset tukevat myös teoriatietoa sosionomin (AMK) työstä. Sosiaaliohjaajat painottivat asiakastyötä palvelujärjestelmäkeskeisessä työskentelyssä.

Sosiaaliohjausta tehdään sosiaalihuollossa eri aloilla, kuten lastensuojelussa, aikuissosiaalityössä sekä vanhusten huollossa. Ohjaus ja neuvonta ovat olleet lähtökohtainen tehtävä sosiaaliohjaajille. Organisaatiot ovat vuosien mittaa muuttuneet ja sosiaaliohjaajien tehtävänkuvat myös. Sosiaaliohjausta käsittelevää kirjallisuutta ja tutkimustietoa on kuitenkin hyvin vähän. Uudistuksista huolimatta sosiaaliohjaajille ei löytynyt muuta nimitystä ja sosiaaliohjaajan työnkuva on määritelty sen alan organisaatiossa, jossa hän työskentelee. Toisin sanoin meillä on erilaisia sosiaaliohjaajia ja heidän työnkuvansa ja palkkauksensa voivat olla hyvinkin erilaisia. Sosiaaliohjaukselle ei myöskään löydy määritelmää.

Tutkimuksessamme merkittävänä nousee sosiaaliohjauksen painottuminen aikuissosiaalityössä. Se, että sosiaaliohjaajien työ pohjautuu ohjaus- ja neuvontatyöhön tarkoittaa, että nykypäiväisessä palvelujärjestelmässä on paljon päällekkäisyyksiä ja se on hyvin monimuotoinen. Myös asiakkaiden tilanteet ovat moniongelmaisia. Toisaalta on vahvasti noussut tarve tehdä töitä ”palon sammuttajien tapaan” ja ”se mitä sosiaalityöntekijä ei ota eikä etuuskäsittely ehdi”. Kasvavista asiakasmääristä johtuen sosiaaliohjaajat tekevät myös niitä tehtäviä, jotka on määritelty sosiaalityöntekijöille. Sosiaaliohjaajan työ kohdentuu tulosten perusteella myös ennaltaehkäisevään, korjaavaan ja rakenteelliseen työhön.

Yhdistämällä teorian ja tutkimuksen tulokset voidaan pitää sosiaaliohjausta osana sosiaalityötä. Aikuissosiaalityössä sosiaaliohjaajan työtehtävät ovat ohjauksessa, neuvonnassa ja taloudellisessa tuessa, joiden keinoin autetaan ihmisiä erilaisissa elämäntilannekriiseissä. Tämä tulisi huomioida tulevilla organisaatiouudistuksissa ja sosiaaliohjauksen määrittelyssä.

Tämän tutkimuksen toivotaan lisäävän keskustelua sosiaaliohjaajien toteuttamasta sosiaalityöstä sekä nostavan sosiaaliohjaajien arvostusta sosiaalityön toteuttajina. Sosiaaliohjaajat tekevät kattavaa sosiaalityötä.

Sosiaaliohjaajien näkemykset vastaavat aiemmissa tutkimuksissa tehtyjä havaintoja tehtävänjaosta, osaamisesta ja työtehtävien sisällöstä. Tehty-hankkeessakin keskeinen kysymys oli sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työnjako. Akseli-hankkeessa oli tavoitteena kehittää sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityön sisältöjä, toimintatapoja ja menetelmiä, jotka korostuivat tämän tutkimuksen sosiaaliohjaajien vastauksissa.

Yleisen työelämäosaamisen ja erityisosaamisen lisäksi voidaan puhua myös kaikilla sosiaalialan toimintakentillä tarvittavasta sosiaalialan ydinosaamisesta. Tätä ydinosaamista kuvataan kompetenssin kautta. Yhteisötyön ja yhteiskunnallisen työn näkökulmasta sosionomien (AMK) osaaminen liittyy erilaisiin intresseihin: sosionomit voivat toimiva tiettyjen yhteiskunnallisten päätösten toimeenpanijoina, mutta toisaalta sosiaalialan työlle on ominaista myös pyrkimys muutokseen. Sosiaalihuollon kelpoisuuslaki mahdollistaa sosionomien (AMK) sijoittumisen tiettyihin johtotehtäviin, erityisesti lähiesimiehiksi. Niinpä johtamisosaamista onkin syytä pitää eräänä sosionomien (AMK) ydinosaamisalueena. Sosionomin (AMK) työ voidaan jakaa kahteen pääsuuntaukseen psykososiaaliseen työhön ja sosiaalipedagogiseen työhön, jotka ovat syntyneet psykososiaalisesta työtteestä tai psykososiaalisesta sosiaalityöstä ja sosiaalipedagogiikasta. Sosiaaliohjausta on pidetty sosionomityön teoreettisena pohjana. Sosiaaliohjausta ei voi pitää sisällöllisesti riittävänä käsitteenä. Sosiaaliohjaus on enemmän käytännön ohjaustyötä. (Mäkinen ym. 2010, 107.)

Tutkimuksessa mukana olleissa kaupungeissa on toteutettu aikuissosiaalityössä tehtävärakenneuudistuksia, joissa sosiaalityö on organisoitu uudelleen muun muassa muuttamalla sosiaalityöntekijöiden toimia sosiaaliohjaajien toimiksi. Organisaatiouudistukset eivät synny tyhjästä vaan muutoksille on aina olemassa jokin tarve. Mielestämme nykypäivän sosiaalityön uudelleen organisoinnille on esiintynyt tarvetta sosiaalityöntekijöiden pulan vuoksi sekä asiakkaiden palvelun laadun parantamiseksi. Kuten STM:n raportti Sosiaalihuollon ammatillisesta tehtävärakennesuosituksista on laadittu parantamaan asiakkaiden palveluita ja selkiyttämään sosiaalihuollon työtehtäviä. Myös Hallituksen päätöksessä (29.11.2013) rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta todetaan, että ministeriöt velvoitetaan uudistamaan kelpoisuusvaatimuksia siten, että opintoja, jotka tuottavat kelpoisuuden voitaisiin suorittaa nykyistä joustavammin. Tämän päätöksen voidaan nähdä myös vaikuttavan kuntien rakenteisiin organisaatiouudistuksessa.

Sosiaalityön korkeakoulutuksen vertailusta selviää, että sosiaalityötä toteutetaan eri maissa eritasoisilla koulutuksilla, kuten Ruotsissa useimmat sosiaalityöntekijät ovat suorittaneet

Suomen koulutuksen mukaisen sosionomin perustutkinnon. Norjassa tutkijakoulutuksen sisältävä sosionomitutkinto antaa pätevyyden toimia sosiaalityöntekijänä ja on verrattavissa suomalaiseseen yliopistossa suoritettuun sosiaalityöntekijän tutkintoon.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää millaiseksi sosiaalityöntekijät näkevät ja kokevat sosiaaliohjaajien osaamisen ja toteuttaman työn. Kiinnostavana olisi myös saada tietoa sosiaalityöntekijöiden kokemuksista toteuttaa aikuissosiaalityötä. Sosiaalityöntekijöiden kokemasta sosiaalityöstä aikuissosiaalityössä tiedämme olevan tekeillä Pro Gradu - tutkimuksen Jyväskylän yliopistossa. Mikäli sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden kokemukset sosiaalityön toteuttamisesta yhdentyvät, mitä se kertoo tehtävä rakenneuudistuksen onnistumisesta sosiaalityön osalta aikuissosiaalityössä. Tutkimustuloksista on havaittavissa sellaisia mielenkiintoisia seikkoja, joista voisi tehdä jatkotutkimuksia esimerkiksi kaupunkikohtaisista eroista aikuissosiaalityön toteutuksessa.

Tutkimuksen tekeminen oli kiinnostavaa, myös sen seikan vuoksi, että meillä molemmilla on kokemusta aikuissosiaalityöstä myös sosiaalityöntekijän toimesta. Erityisen mielenkiintoista oli saada lähikuntien sosionomien (AMK) kokemuksia työskentelystä sosiaaliohjaajina aikuissosiaalityössä.

Työskentely opinnäytetyön parissa on antanut meille mahdollisuuden käydä vuoropuhelua osaamisen ja sosiaalihuollon rakenteiden välillä. Aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajilla on riittävästi osaamista ja työkaluja toteuttaa sosiaalityötä kaikkine haasteineen, mutta lain määräämät kelpoisuusvaatimukset ja rakenteet eivät anna siihen mahdollisuutta. Tutkimuksen tulokset laittavat pohtimaan, että onko aikuissosiaalityössä tarvetta jakaa tehtäviä sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välillä.

Opinnäytetyön tuloksena ilmiselvästi voi nähdä sosionomien osaamisen monipuolisuutta, joka tulisi huomioida tulevaisuudessa sosiaalityössä tehtävänkuvien ja prosessien suunnittelussa. Mikäli sosiaaliohjausta halutaan nähdä omana asiakkaita palvelevana osaamisalueena, voidaan tulosten perusteella todeta, ettei nykyisessä aikuissosiaalityössä ole sellaiselle paikkaa. Palveluna erottuvat vahvasti kaksi tehtävää: sosiaalityö ja etuuskäsittely.

Suomessa on vireillä sosiaalihuoltolain uudistus. Uudella sosiaalihuoltolailla pyritään turvaamaan ihmiselle oikeus sosiaalipalveluihin ja siirtää toimintaa ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin sekä varhaiseen tukeen. Toivon mukaan uusi sosiaalihuoltolaki tulee vaikuttamaan aikuissosiaalityön arkeen mahdollistaen toimivat tehtävänkuvat. Tällä hetkellä näyttäytyy sosiaaliohjaus isona osana aikuissosiaalityötä.

Lähteet

Borg, Pekka (2011). Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö 2011. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 8. Helsingin sosiaalivirasto, Espoon sosiaali- ja terveystoimi, Vantaan sosiaali- ja terveystoimi, Turun sosiaali- ja terveystoimi, Tampereen hyvinvointipalvelut sekä Oulun sosiaali- ja terveystoimi.

Borgman, Merja. 2006. Sosionomit AMK. Teoksessa Vuorensyrjä, Matti, Borgman, Merja, Kemppainen, Tarja, Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli. Sosiaalialan osaajat 2015. Sosiaalialan osaamis-, työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointihanke (SOTENNA): loppuraportti.

Europaes, Maarit & Koivisto, Outi. 2006-2009. Aikuissosiaalityön helmet Tampereen seutukunnassa. Tampereen seudun aikuissosiaalityön kehittämishankkeen AKSELI:n loppuraportti. Osa II 6/2007-10/2009.

Hallituksen päätös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta 29.11.2013. Osoitteessa: <http://valtioneuvosto.fi/etusivu/rakennemuutos395285/tiedostot/paatos-29112013/fi.pdf> 30.11.2013. Tuloste tekijän hallussa.

Heikkilä Tarja, 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö. Helsinki: Tammi.

Horsma, Teija. 2004. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus sosiaalihuollossa. Teoksessa: Jauhiainen, Elina & Horsma Teija (toim.) 2004. Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:10. Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki

Jauhiainen, Elina & Horsma Teija (toim.) 2004. Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:10. Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki.

Kananen, Jorma. 2008. Kvantti - Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylän ammatti-korkeakoulu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kananoja, Aulikki & Niiranen, Vuokko & Jokiranta, Harri 2008. Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karjalainen, Jouko & Raivio, Helka 2010. Toimeentulotuen jakolinjat. Teoksessa: Hänninen, Sakari, Palola, Elina & Kaivonurmi, Maija (toim.) Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa. Helsinki: Yliopistopaino.

Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (toim.) 2005:13. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Kuntouttavan sosiaalityön erikoisalanopetussuunnitelmassa (2009-2012). Sosnet. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto yhteiskunta ja valtioteiden lisensiaatin tutkintona suoritettava erikoissosiaalityöntekijän koulutus kuntouttava sosiaalityö erikoisalan opetussuunnitelma 2009-2012. Osoitteessa: <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=f51a4e79-5dca-4849-ae1b-556f628e2ccb>. Tuloste tekijän hallussa. 14.4.2013.

Kuula, Arja 2006, Tutkimusetiikka - aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Pohjola, Anneli & Laitinen Merja 2010. Pohdintaa asiakkuuden punoksista. Teoksessa: Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli 2010 (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Laitinen, Merja & Kemppainen, Tarja 2010. Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa: Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli 2010 (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000. L 22.9.2000/812.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005. L. 29.4.2005/272.

Liukonen Ritva, Lukman Leena 2007. TEHTY-hanke Sosiaalialan tehtävärakenteiden ja toimintamallien kehittäminen Helsingin sosiaalivirastossa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2007:5. Helsinki: Yliopistopaino.

Mäkinen, Päivi, Raatikainen, Eija, Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula. 2011. Ammattina Sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Niemelä 2008 (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Sanoma PRO.

Pahkinen, Erkki 2012. Kyselytutkimusten otantamenetelmät ja aineistoanalyysi. Jyväskylä: JULPU.

Payne, Malcolm 2005. Modern Social Work 3rd edition. Palgrave Macmillan.

Pohjola, Anneli. (toim.) 2003. Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Projektisuunnitelma. 21.6.2012. Aikuissosiaalityön tehtävärakenteen kehittäminen. Projektisuunnitelma/Vaihe 2. Vantaa.

Rantasalmi, Soile. 2008. Aikuissosiaalityön suunnitelmallisuus - Teoksessa Huotari, Kari & Hurtig, Johanna (toim.) sosiaalityötä monitoroimassa. Helsinki: Palmenia.

Raunio, Kyösti 2003. Sosiaalityö murroksessa. Helsinki: Gaudeamus

Raunio, Kyösti. 2004. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Reynolds, Paul D. 1987. Ihmisten käyttö tutkimuskohteena. (suom. Risto Hannula). Teoksessa Mäkelä Klaus (toim.) tieteen vapaus ja tutkimuksen etiikka. Helsinki: Tammi.

Rinne, Päivi. 2010. Sosionomi (AMK) -osaamisen haasteet muuttuvissa palvelurakenteissa. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & Ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010. Kouvola: Solver palvelut Oy.

Rouhiainen-Valo, Tuula, Rantanen, Teemu, Hovi-Pulsa, Raija & Tietäväinen, Sirpa. Kompetenssit sosionomien (AMK ja Ylempi AMK) ydinosaamisen avaajina. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & Ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010. Kouvola: Solver palvelut Oy.

Rusi, Meeri. 2010. Sosiaalisen asiakkuuteen vaikuttavien näkökulmien tarkastelua. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & Ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010. Kouvola: Solver palvelut Oy.

Sipilä, Jorma. 1996. Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Tammi. Helsinki.

Sarvimäki, Pirjo & Siltaniemi, Aki (toim.) 2007. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:14. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2007.

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto (1999). Sosionomin ammatilliset tehtäväalueet. Osoitteessa: intra.epedu.fi/loader.aspx?id=246e9091-078d-4d53-985c... 13.11.2013. Tuloste tekijän hallussa.

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:18. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2007.

Sosiaalihuollon lainsäädännön Uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012:21. S Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen, Sosiaalihuollon lainsäädännön Uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2012.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.

Sosiaalipalvelut kunta- ja palvelurakenneuudistuksessa 2006. Kuntaliitto. Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:10. Kiireelliset toimenpiteet sosiaalityön vahvistamiseksi. Sosiaalityön neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2003.

Talentia. www.talentia.fi. 17.2.13. Tuloste tekijän hallussa.

Talentia (16.4.13) julkaisun tiedotteen määritelmästä sosiaalialan työhön ja tehtäviin. (http://www.talentia.fi/ajankohtaista/talentian_tiedotteet/talentialta_maaritelmat_sosiaalialan_tyohon_ja_tehtaviin.4019.news)

Tuusa, Matti (2005) Kohti kuntouttavaa sosiaalityötä. Aktivointi ja työllistymisen tukeminen sosiaalityön ammattikäytäntönä kunnissa. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 74/2005.

Uusitalo, Hannu 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.

Valli, Raine. 2010. Vastaaja asettaa tulkinnalla haasteita. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Juva: Bookwell Oy.

Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkoston kuntouttava sosiaalityö erikoisalan opetussuunnitelmassa 2013-2016. Sosnet. Osoitteessa: <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=5bb9f93e-1328-4575-b026-50e14fa4c112>. Tuloste tekijän hallussa.

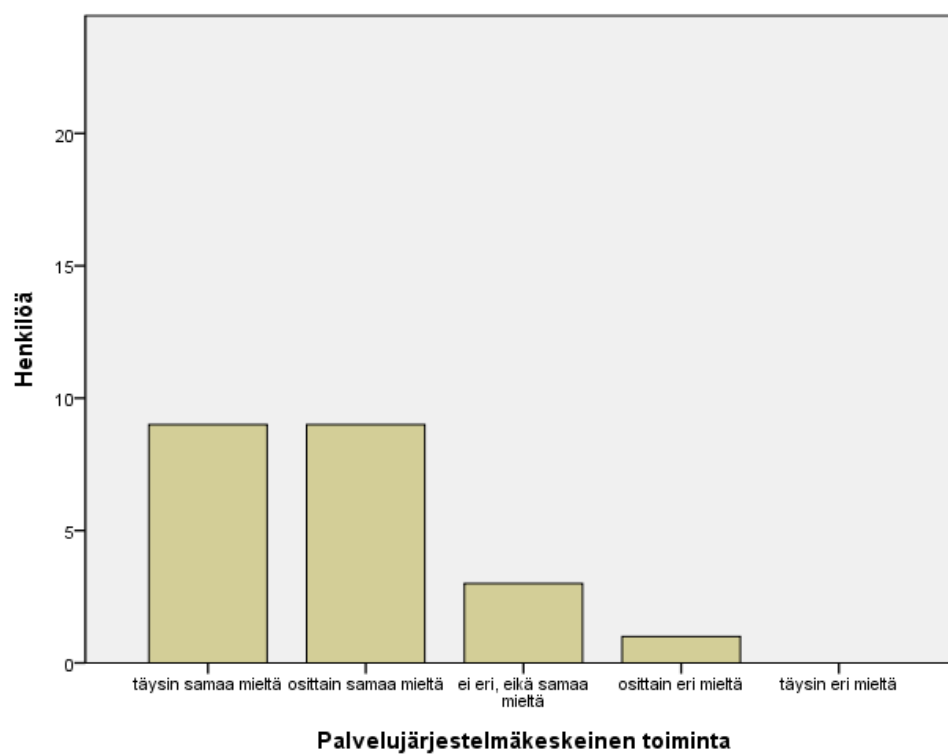
Vantaan Kaupunki, Aikuissosiaalityö 2010. Aikuissosiaalityö Vantaalla 9.4.2010. Tuloste tekijän hallussa.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja Kehitä. Helsinki: Tammi.

Kuviot

Kuvio 1

Liitteet

Liite 1

Haastateltaville lähetettävä kirje

Hyvä vastaanottaja!

Olemme Laurea ammattikorkeakoulun Ylemmän AMK:n opiskelijoita. Olemme tekemässä opinnäytetyötä aiheesta "Sosiaaliohjaus osana sosiaalityötä". Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia sosiaaliohjaajien osaamisalueita aikuissosiaalityössä:

- Mitä ovat sosiaaliohjaajan työorientaatiot ja ammatillisen toiminnan lähtökohdat?
- Millaiseksi Sosionomit (AMK) arvioivat omaa osaamista aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajan työssä?
- Millaisia ovat sosiaaliohjaajan työtehtävät aikuissosiaalityössä?
- Mikä on sosiaaliohjaajien käsitys tehtävänjaosta aikuissosiaalityössä?

Tutkimuksemme tavoite on kuvata sosiaaliohjauksen mahdollisuuksia sosiaaliohjaajien näkökulmasta. Tutkimukssamme olemme kiinnostuneita kuvailemaan niitä mahdollisuuksia ja haasteita joita työntekijät kohtaavat työssään. Tutkimuksemme tarkoituksena on tuottaa tietoa sosiaaliohjauksesta osana sosiaalityötä.

Tutkimuksemme avulla pyrimme saamaan työntekijöiden äänen kuuluviin ja siten kehittämään sosiaaliohjausta aikuissosiaalityössä ehdottoman luottamuksellisesti. Kaikki haastateltavia henkilöitä koskevat tiedot tulemme käsittelemään siten, että henkilöiden tunnistaminen ei ole mahdollista. Aineistoa tullaan käyttämään ainoastaan tässä opinnäytetyössämme.

Olemme saaneet tähän tutkimukseen luvan Helsingin ja Espoon sosiaalitoimen aikuissosiaalityöstä. Tutkimuksen ohjaajana toimii Laurea ammattikorkeakoulun VTT, dosentti, yliopettaja Teemu Rantanen.

Toivomme, että osallistuisit tutkimukseemme ja täten vaikuttaisit sosiaaliohjauksen kehittämiseen aikuissosiaalityössä.

Ystävällisin terveisin,
Viktoria Matikainen ja Johanna Saarela

Kyselylomake

Liite 1

Tutkintosi ja valmistumisvuosi

Työkokemuksesi pituus aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajana

Mahdollinen työkokemuksesi pituus aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijänä

Seuraavat kysymykset ovat väittämämuodossa. Sinun tehtävänäsi on arvioida, missä määrin väittämät vastaavat sinun omaa mielipidettäsi.

- 1 = täysin eri mieltä
 2 = osittain eri mieltä
 3 = ei eri, eikä samaa mieltä
 4 = osittain samaa mieltä
 5 = täysin samaa mieltä

A.

Työorientaatiot työssäsi ovat	täysin eri mieltä	osittain eri mieltä	ei eri, eikä samaa mieltä	osittain samaa mieltä	täysin samaa mieltä
1) Kuntouttava työ	1	2	3	4	5
2) Yhteisö/rakenteellinen työ	1	2	3	4	5
3) Ennaltaehkäisevä/varhainen puuttuminen	1	2	3	4	5

B.

Ammatillisen toiminnan lähtökohtina työssäsi ovat	täysin eri mieltä	osittain eri mieltä	ei eri, eikä samaa mieltä	osittain samaa mieltä	täysin samaa mieltä
4) Palvelujärjestelmäkeskeinen toiminta (keskittyy tarjoamaan yksilöille hyvinvointipalveluita, jotka auttavat yksilöitä ongelmissaan ja helpottavat sopeutumista yhteiskuntaan.)	1	2	3	4	5
5) Terapeuttinen toiminta (Tavoitteena on lisätä asiakkaan ymmärrystä omista henkilökohtaisista voimavaroista, joilla voidaan ratkaista ongelma.)	1	2	3	4	5
6) Yhteiskuntakriittinen toiminta (Asiakasta autetaan osallistumaan yhteiseen toimintaan, työskentely on yksilöllisistä lähtökohdista lähtevää.)	1	2	3	4	5

C.

Sosiaaliohjaajan työtehtävät aikuissosiaalityössä	täysin eri mieltä	osittain eri mieltä	ei eri, eikä samaa mieltä	osittain samaa mieltä	täysin samaa mieltä
7) Omaan hyvät ohjaus ja neuvontataidot	1	2	3	4	5
8) Toteutan työssäni sosiaaliturvatyötä	1	2	3	4	5
9) Kykenen työssäni selvittämään sosiaalisia ongelmia	1	2	3	4	5
10) Arvioin työssäni asiakkaan palvelutarpeen	1	2	3	4	5
11) Laadin palvelu/sosiaalityön suunnitelmia työssäni	1	2	3	4	5
12) Toteutan työssäni palvelusuunnitelman/sosiaalityön suunnitelman seuranta ja arviointia	1	2	3	4	5
13) Työni on aktivoivaa	1	2	3	4	5
14) Työni on psykososiaalista	1	2	3	4	5
15) Työni on palveluohjauksen koordinointia	1	2	3	4	5
16) Työni on palveluprosessin koordinointia	1	2	3	4	5
17) Työni on verkostotyötä	1	2	3	4	5

18) Työni on ryhmätoimintaa	1	2	3	4	5
19) Työtehtäväni on tuottaa ja dokumentoida tietoa	1	2	3	4	5
20) Työtehtäväni on sosiaalisen raportoinnin tuottaminen	1	2	3	4	5

D.

Oman osaamiseni arviointi aikuissosiaalityössä	täysin eri mieltä	osittain eri mieltä	ei eri, eikä samaa mieltä	osittain samaa mieltä	täysin samaa mieltä
21) Omaan työssäni vahvaa sosiaalialan eettistä osaamista	1	2	3	4	5
22) Omaan hyvän asiakastyön osaamisen	1	2	3	4	5
23) Tunnen hyvin sosiaalialan palvelujärjestelmän	1	2	3	4	5
24) Osaamiseni on yhteiskunnallisesti kriittistä ja osallistavaa	1	2	3	4	5
25) Omaan hyvää osaamista tutkimuksellisesta kehittämisestä	1	2	3	4	5
26) Omaan hyvät johtamisosaamisen taidot	1	2	3	4	5
27) Omaan hyvät tiedonhankinnan taidot	1	2	3	4	5
28) Kykenen tunnistamaan ja jäsentämään ongelmia	1	2	3	4	5

29) Mitkä ovat vahvuutesi sosiaaliohjaajana työssäsi?

---

30) Mitkä ovat haasteesi sosiaaliohjaajana työssäsi?

---

31) Onko tehtävien jakaminen sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien välillä tarkoituksenmukaista?

---

32) Vahvistaako tehtävänjako ammatti-identiteettiäsi?

KIITOS VASTAUKSISTASI JA HYVÄÄ SYKSYÄ!

TUTKIMUSLUPA

Liite 2

1 (1)

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN

Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimen esikunta / Kehittämisen tulosalue Ketterä myöntää tutkimusluvan 20 / 6 2013 saapuneen tutkimuslupahakemuksen ja alla olevien ehtojen mukaisesti.

Hakija / yhteyshenkilö: Viktoria Matikainen

Tutkimuksen aihe / nimi: Sosiaaliohjaus osana sosiaalityötä

Edellytyksenä on, että tutkimuksen suorittaja tai suorittajat eivät käytä saamiaan tietoja asiakkaan tai potilaan tai hänen läheistensä vahingoksi eivätkä luovuta saamiaan henkilötietoja ulkopuolisille, vaan pitävät ne salassa.

Tutkimustulokset tulee esittää niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Lisäksi on noudatettava henkilötietolaissa ja muualla lainsäädännössä olevia tutkimusrekistereitä koskevia säännöksiä.

Tutkimusluvan myöntäminen ei velvoita tutkimuksen kohteita osallistumaan tutkimukseen. Tutkijan on neuvoteltava aina erikseen tutkimuskohteena olevien organisaatioiden kanssa tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuksen teko ei saa häiritä tutkimuskohteen toimintaa.

Edellytämme, että tutkija / yhteyshenkilö lähettää sosiaali- ja terveystoimen kehittämissyksikön sähköpostiosoitteeseen sotet_tutkimusluvut@espoo.fi lopullisen tutkimusraportin.

Espoossa 3 / 9 2013

Tuula Heinänen
kehittämisjohtaja
Sosiaali- ja terveystoimi
Espoon kaupunki

Liite 3

Helsingin kaupunki
Sosiaali- ja terveysvirasto
 Perhe- ja sosiaalipalvelut

Pöytäkirjanote

29/2013

1 (1)

Nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön johtaja 24.9.2013

Viktoria Matikainen

43 §**Päätös tutkimuslupahakemuksesta HEL 2013-009177**

HEL 2013-009177 T 13 02 01

Päätös

Nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön johtaja päätti myöntää tutkimuslupan Viktoria Matikaisen ja Johanna Saarelan opinnäytteelle (YAMK) "Sosiaaliohjaus osana sosiaalityötä". Opinnäytetyön yhteyshenkilöinä sosiaali- ja terveysvirastossa ovat johtava sosiaalityöntekijä Katja Mikkonen ja johtava sosiaalityöntekijä Anri Viskari-Lojamo. Hakemuksessa mainittua aineiston keruuaikaa jatketaan 31.12.2013 asti hakemuksen käsittelyn viivästymisen vuoksi.

Opinnäytetyöstä ei saa koitua kustannuksia sosiaali- ja terveysvirastolle. Valmis opinnäytetyön raportti tai sen sähköinen osoite toimitetaan sosiaali- ja terveysviraston käyttöön osoitteella Helsingin kaupungin kirjaamo, sosiaali- ja terveystoimi, PL 10, 00099 Helsingin kaupunki, sähköposti: helsinki.kirjaamo@hel.fi

Lisätiedot

Anne Kuvaja, toiminnansuunnittelija, puhelin: 310 43444
[anne.kuvaja\(a\)hel.fi](mailto:anne.kuvaja(a)hel.fi)

Otteet**Ote**

Hakijat
 Yhteyshenkilöt
 Valmistelija

Otteen liitteet

Liite 1

Pöytäkirja on pidetty yleisesti nähtävänä Helsingin kaupungin kirjaamossa (Pohjoisesplanadi 11-13) 27.09.2013 ja asianosaista koskeva päätös on lähetetty seuraavana arkityöpäivänä pöytäkirjan nähtävänäpitämisestä.

Nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön johtaja

Postiosoite
 PL 6000
 00099 Helsingin kaupunki
sosiaalijaterveys@hel.fi

Käyntiosoite
 Toinen linja 4 A
 Helsinki 53
www.hel.fi/sote

Puhelin
 +358 9 310 5015
Faksi
 +358 9 310 42504

Y-tunnus
 0201258-6

Tilinro
 FI1880001200052430
Alv.nro
 FI02012566